

MEDIJSKI IZVJEŠTAJI O SLUČAJU
UKAZUJU DA JE D.S. BILA
IZLOŽENA DUGOGODIŠNjem NASILJU
U PORODICI OD STRANE NJENOG
SUPRUGA I DA JE ON BIO
ALKOHOLIČAR. NA OSNOVU
PODATAKA KOJI SU DATI OD
CENTRA ZA SOCIJALNI RAD IZ
PRNJAVA [CZSR PRNJAVA],
D.S. JE 28. DECEMBRA 2018.
GODINE PRVI PUT
PRIJAVILA NASILJE
KOJEM JE BILA
IZLOŽENA OD STRANE
SUPRUGA. POČINIOCU
SU IZREĆENE DVije
ZAŠTITNE MJERE
SUĐSKOM ODLUKOM
OBAVEZNO LIJEĆENJE
OD ZAVISNOSTI I
UKLANJANJE
POČINIOCA IZ
PORODIČNOG
DOMaćINSTVA
NA PERIOD OD 6 MJESECI.

F

E

I

Z

C

I

UBISTVA ŽENA
U REGIJI ZAPADNOG BALKANA
2021
IZVJEŠTAJ

D

75 - GODIŠNJA ŽENA MAJKA DVA
ODRASLA SINA, UBIJENA JE 2021
GODINE OD STRANE JEDNOG OD SI
NOVA. PRVA PRIJAVA PROTIV
POČINIOCA RELEVANTnim INSTI
UCIJAMA JE PODNESENa PETNAEST
GODINA PRIJE UBISTVA. POČINI
LAC JE BIO OVISNIK O MARIKOTICIMA
MA [KORISTIO JE PSYCHOAKTIVNE
SUPSTANCE], I U VIŠE NAVRATA JE
ZADRŽAN NA LIJEĆENJU. U PERI
ODU OD 2006. GODINE DO 2018.
GODINE, VRTVA JE KONTAKTIRO
LA INSTITUCIJE NAJMANJE 16 PUT
POLICIJAIMA 10 ZABILJEŽENIH
PRIJAVA PROTIV POČINIOCA, OD
2012. GODINE DO 2018. GODINE
OKRUŽNO JAVNO TUŽILSTVO JE
ZABILJEŽILO 3 ZAPRIMLJENE PRI
JAVA PROTIV POČINIOCA (OD 2006.
GODINE DO 2014. GODINE), I CENT
TAR ZA SOCIJALNI RAD JE TAKOđ
ZABILJEŽIO ISTI BROJ PRIJAV

With funding from

Ovaj izvještaj je napravljen kao dio projekta „Institucionalizacija kvalitetnih usluga rehabilitacije i integracije za žene koje su preživjele nasilje“, koji je finansiran od strane Austrijske razvojne agencije (ADA) sredstvima Austrijske razvojne saradnje.

WOMEN'S RIGHTS CENTER
CENTAR ZA ŽENSKA PRAVA

Gender Alliance for Development Center
Qendra Aleanca Gjinore për Zhvillim

F E M I C I D

SADRŽAJ

01 I.KONTEKST

03 METODOLOGIJA I SPECIFIČNOSTI PRIKUPLJANJA PODATAKA

04 ZAJEDNIČKE KARAKTERISTIKE/OBRASCI FEMICIDA U REGIJI ZAPADNOG BALKANA

08 KLJUČNE PREPORUKE

09 PREGLED PRIKUPLJENIH PODATAKA O SLUČAJEVIMA FEMICIDA NA NIVOU ZEMALJA

I. KONTEKST

Tokom 2020. godine, Regionalna mreža za borbu protiv nasilja prema ženama¹ je pokrenula inicijativu za prikupljanje podataka i analiziranje slučajeva femicida u regiji Zapadnog Balkana kroz praćenje medijskog izvještavanja i komunikaciju sa javnim institucijama koje djeluju u oblasti zaštite od nasilja. U Albaniji, podatke o slučajevima femicida su ženske organizacije civilnog društva koje su doprinijele izvještaju prikupile kroz komunikaciju sa Generalnim direktoratom državne policije Albanije. Cilj regionalne zajedničke inicijative je predstavljanje dostupnih podataka o ekstremnom nasilju prema ženama i njihovo korištenje kao alata za podizanje javne svijesti o problemu, kao i zalaganje za snažniji odgovor nacionalnih institucija, javnih ustanova i međunarodnih organizacija koje su uključene u aktivnosti sprečavanja i suzbijanja nasilja prema ženama i nasilja u porodici u pravcu prepoznavanja i adresiranja ubistava žena kao rodno zasnovanog nasilja i teškog kršenja ženskih ljudskih prava.

Ovo je drugi monitoring izvještaj i pripremljen je na osnovu podataka koji su prikupljeni tokom 2021.g. korištenjem zajedničke metodologije u svim ciljanim zemljama koju je pripremio Autonomi ženski centar iz Srbije.²

Izvještaj je pripremljen na osnovu saradnje organizacija u okviru regionalnog projekta “*Institucionalizacija kvalitetnih usluga za rehabilitaciju i integraciju žena koje su preživjele nasilje*“ podržanog od Austrijske razvojne agencije, sredstvima Austrijske razvojne saradnje. Izvještaj referiše na podatke prikupljene i predstavljene u Osnovnom izvještaju (2020), gdje su dostupni i rele-

vantni, u cilju analiziranja i poređenja karakteristika i rasprostranjenosti slučajeva femicida u pojedinačnim zemljama u regiji Zapadnog Balkana.

Izvještaj navodi zajedničke karakteristike koje su relevantne za sve zemlje, sa ciljem kreiranja preporuka za buduće akcije na sprečavanju i suzbijanju femicida, i različitih oblika nasilja prema ženama i djevojčicama koji mogu voditi do smrtnih ishoda. Većina podataka prikupljenih od partnerskih organizacija se fokusira na slučajeve femicida koji su počinjeni u porodici ili intimnim partnerskim odnosima između žene žrtve i počinjoca; sa nekoliko izuzetaka gdje su ubistva žena počinjena od strane poznanika ili nepoznatog počinjocu. Ovi podaci su prikupljeni u svim zemljama praćenjem medijskog izvještavanja³; neki parametri nedostaju jer nisu bili dostupni ili sadržani u medijskim izvještajima. Bez obzira na ove izazove, izvještaj donosi vrijedne informacije koje se mogu koristiti u akcijama javnog zalaganja u nacionalnom i regionalnom kontekstu, koje su usmjerene ka unaprijeđenju pristupa uslugama podrške i zaštite za žene i djevojčice koje su izložene rodno zasnovanom nasilju. Preporuke u ovom izvještaju imaju za cilj da unaprijede akcije javnih institucija koje su obavezne da pruže usluge podrške žrtvama (na primjer, policija, centri za socijalni rad, sudovi, tužilaštva, zdravstvene ustanove, obrazovne ustanove, itd.) i institucijama koje rade na kreiranju politika u kontekstu sigurnosti i sprečavanja rodno zasnovanog nasilja.

Osim predstavljanja konteksta za analiziranje slučajeva femicida specifičnih za svaku zemlju, izvještaj takođe daje *zajedničke nalaze/karakteristike rodno zasnovanih ubistava žena, sa ključnim preporukama za buduće aktivnosti javnog zalaganja prema unaprijeđenom institucionalnom odgovoru na femicid na nacionalnim i regionalnim nivou u regiji Zapadnog Balkana*.

¹Autonomi ženski centar (AŽC) iz Srbije, Centar rodna alijansa za razvoj (GADC) i Mreža za osnaživanje žena Albanije (AWEN) iz Albanije, Mreža žena Kosova (KWN), Mreža protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici iz Sjeverne Makedonije (NNVVWDV), Centar za ženska prava iz Crne Gore (WRC), i Fondacija Udružene žene (FUW) iz Bosne i Hercegovine.

²Autonomi ženski centar iz Srbije je pripremio metodologiju na osnovu dugogodišnjeg iskustva u praćenju slučajeva femicida u Srbiji.

³Medijsko izvještavanje predstavlja jedine javno dostupne podatke o femicidu u regiji Zapadnog Balkana zbog toga što mnoge vlade ne prikupljaju podatke o femicidu (izuzev Albanije).

UBISTVA ŽENA
U REGIJI ZAPADNOG BALKANA
2021
IZVJEŠTAJ

II. METODOLOGIJA I SPECIFIČNOSTI PRIKUPLJANJA PODATAKA

Partnerske organizacije su prikupile podatke o 51 slučaju femicida u regiji Zapadnog Balkana tokom 2021. godine – 12 slučajeva u Albaniji, 9 slučajeva u Bosni i Hercegovini, 2 slučaja na Kosovu, 2 slučaja u Crnoj Gori, 6 slučajeva u Sjevernoj Makedoniji i 20 slučajeva u Srbiji, u porodično partnerskom kontekstu.

ZEMLJA	IZVJEŠTENI SLUČAJEVI FEMICIDA U ZEMLJAMA ZAPADNOG BALKANA U 2021. GODINI	IZVJEŠTENI SLUČAJEVI FEMICIDA U ZEMLJAMA ZAPADNOG BALKANA U 2020. GODINI
ALBANIJA	12	9
BOSNA I HERCEGOVINA	9	7
KOSOVO	2	7
CRNA GORA	2	2
SJEVERNA MAKEDONIJA	6	4
SRBIJA	20	26
UKUPNO:	51	55

Postoji velika vjerovatnoća da je broj ubistava žena veći jer svi slučajevi nisu obuhvaćeni medijskim izvještavanjem. Nije moguće utvrditi koliko je žena umrlo od posljedica ponovljenog nasilja jer su u zvaničnim statistikama ove smrti često predstavljene kao smrti sa prirodnim uzrokom. Bez obzira na ove izazove, medijsko izvještavanje predstavlja važan izvor informacija o ubistvima žena. Sve zemlje u regiji Zapadnog Balkana imaju ograničene i nepotpune zvanične statistike o svim oblicima nasilja prema ženama i zvanične statistike koje se fokusiraju na rodno zasnovana ubistva u velikoj mjeri nedostaju. Femicid ostaje uglavnom nepoznat od strane vlada i rijetko se povezuje sa različitim obrascima nasilja prema ženama koje žrtve femicida često trpe prije nego što budu ubijene. Ovaj ciklični obrazac je jasno vidljiv kroz medijsko izvještavanje koje se fokusira na neposredne okolnosti događaja u vezi sa ubistvima žena i rijetko uključuje istraživačke podatke o aktivnostima javnih institucija, uključujući i detalje o predhodnim prijavama nasilja javnim institucijama ili

organizacijama civilnog društva koje pružaju specijalizovanu podršku i pomoć ženama žrtvama nasilja. Podaci u ovom izvještaju se trebaju konstektualizirati u pogledu efekata pandemije Covid-19.

Pandemija koja je izbila početkom 2020.g. i nastavila se tokom 2021.g. je dovela do povećanih bezbjednosnih rizika za žene koje su bile zatvorene u svojim domovima, sa ograničenim mogućnostima da traže podršku i pomoć, kao i ograničenih mogućnosti medija da pristupe i prikupe relevantne informacije u vezi sa slučajevima femicida.

Analiza prikupljenih podataka na nivou zemalja slijedi specifične karakteristike slučajeva femicida: geografsku lokaciju ubistva (uključujući grad/selo), starost žrtve i počinjoca, broj djece i broj maloljetne djece žrtve, odnos između žrtve i počinjoca (partner, bivši partner, suprug, bivši suprug, sin, brat, otac, unuk, drugo), oružje korišteno od strane počinjoca i okolnosti smrti (vatreno oružje, lovački nož, sjekira, davljenje, premla-

¹Autonomni ženski centar (AŽC) iz Srbije, Centar rodna alijansa za razvoj (GADC) i Mreža za osnaživanje žena Albanije (AWEN) iz Albanije, Mreža žena Kosova (KWN), Mreža protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici iz Sjeverne Makedonije (NNWWDV), Centar za ženska prava iz Crne Gore (WRG), i Fondacija Udružene žene (FUW) iz Bosne i Hercegovine.

²Autonomni ženski centar iz Srbije je pripremio metodologiju na osnovu dugogodišnjeg iskustva u praćenju slučajeva femicida u Srbiji.

³Medijsko izvještavanje predstavlja jedine javno dostupne podatke o femicidu u regiji Zapadnog Balkana zbog toga što mnoge vlade ne prikupljaju podatke o femicidu (izuzev Albanije).

ćivanje, drugo), ukoliko je ubistvo počinjeno upotrebom vatrene oružja, da li je počinilac zakonito ili nezakonito posjedovao oružje, predhodne prijave nasilja javnim institucijama, i ukoliko su podnesene predhodne prijave, kojim institucijama je nasilje bilo prijavljeno (centar za socijalni rad, policija, tužilaštvo, institucija zdravstvene zaštite, obrazovna institucija, nasilje prijavljeno u više institucija, drugo), da li su žrtva i počinilac živjeli zajedno, femicidi prema lokaciji ubistva (kuća/stan žrtve, kuća/stan počinjocca, zajednička kuća/stan, drugo), ukoliko je počinilac pokušao ili izvršio samoubistvo nakon ubistva žrtve, i druge okolnosti i

detalji relevantni za slučajeve (istorija kriminogenog ponašanja, transgeneracijski prenos nasilja, učešće u ratu i posttraumatski stresni poremećaj, prijave nasilja počinjenog nad bivšom partnerkom ili suprugom, žrtva je napustila počinjocca nekoliko dana ili mjeseci prije nasilja, itd.)

Izvještaj takođe predstavlja studije slučajeva u okviru kojih su partnerske organizacije analizirale javne reakcije javnih institucija koje su propustile da pruže pomoći zaštiti ženama žrtvama prije ubistva i propustile da zaštite žene da ne postanu žrtve femicida.

III. ZAJEDNIČKE KARAKTERISTIKE/OBRASCI FEMICIDA U REGIJI ZAPADNOG BALKANA

Dostupni podaci prikupljeni od partnerskih organizacija putem medija i drugih relevantnih institucija tokom 2021. godine omogućavaju mapiranje nekih od zajedničkih karakteristika slučajeva femicida u regiji Zapadnog Balkana, kako slijedi:

- *Svaka druga žena je ubijena od strane supruga ili partnera u njihovoj zajedničkoj kući/stanu*, što ukazuje da su žene u najvećem riziku od teškog nasilja i ubistva u svom najbližem porodičnom okruženju ili intimnim vezama. U 2021. godini, svaka četvrta (24%) žena žrtva femicida u regiji Zapadnog Balkana je ubijena u njenoj kući/stanu koji nije dijelila sa počinjocem. Više od polovine žena žrtava (53%) su ubijene od strane njihovih supruga ili bivših supruga, dok je 10% žena žrtava ubijeno od strane njihovih partnera ili bivših partnera. Analiziranjem medijskih izvještaja o ovim slučajevima, nije bilo moguće utvrditi u koliko slučajeva femicida je identifikovano predhodno nasilje u porodici ili intimno partnersko nasilje i druge okolnosti koje bi rukovodile analizu i planiranje programa i aktivnosti sprečavanja femicida. Radi toga je važno podržati kontinuirano praćenje slučajeva rodno zasnovanog nasilja od strane organizacija civilnog društva u regiji Zapadnog Balkana. Ženske organizacije civilnog društva u regiji Zapadnog Balkana daju prioritet slučajevima nasilja u porodičnim i intimnim partnerskim odnosima praćenjem odgovora vladinih institucija koje su obavezne da zaštite žrtve od nasilja (policija, centri za socijalni rad, zdravstvene ustanove, pravosudne institucije, obrazovne institucije u nekim zemljama, itd.).

24%

SVAKA ČETVRTA (24%) ŽENA
ŽRTVA FEMICIDA U REGIJI
ZAPADNOG BALKANA JE UBI-
JENA U NJENOJ KUĆI/STANU
KOJI NIJE DIJELILA SA
POČINIOCEM

53%

VIŠE OD POLOVINE ŽENA
ŽRTAVA (53%) SU UBIJENE
OD STRANE NJIHOVIH SU-
PRUGA ILI BIVŠIH SUPRUGA

10%

10% ŽENA ŽRTVA UBIJENO
OD STRANE
NJIHOVIH PARTNERA ILI
BIVŠIH PARTNERA

⁴Podaci su prikupljeni iz medijskih izvještaja i od policije u Albaniji; iz medija, od centara za socijalni rad i tužilaštava u Srbiji, dok su podaci u ostalim državama prikupljeni iz medijskih izvještaja.

- Žene svih starosnih dobi su u riziku da postanu žrtve femicida, sa povećanom učestalošću u određenoj starosnoj grupi (46-55 godina starosti) – prikupljeni podaci iz medijskih izvještaja i od drugih relevantnih institucija u regiji Zapadnog Balkana ukazuju da su **žene u starosnoj grupi 46-55 godina najčešće žrtve femicida**. Najmlađa identifikovana žrtva femicida je imala 18 godina dok je najstarija žrtva imala 88 godina. Svaka peta žena žrtva femicida (20%) je bila ispod 30 godina starosti (uključujući i dvije kćerke žene žrtve femicida koje su ubijene u Srbiji), i svaka peta žena žrtva (20%) je bila iznad 60 godina starosti. Ovo ukazuje da budući programi sprečavanja i suzbijanja rodno zasnovanog nasilja i femicida trebaju da uzmu u obzir u obzir specifičnu dob žena i imaju prilagođen pristup u kontekstu pružanja opštih i specijalizovanih usluga podrške i pomoći, kao i pružanja informacija o pravima i dostupnoj podršci za žene i djevojke u riziku od nasilja.

20%

SVAKA PETA ŽENA ŽRTVA
FEMICIDA JE BILA ISPOD 30
GODINA STAROSTI

20%

SVAKA PETA ŽENA ŽRTVA
JE BILA IZNAD 60 GODINA
STAROSTI

- Više od polovine slučajeva femicida u regiji Zapadnog Balkana u 2021. godini su se dogodili u gradskim sredinama (61%), dok je 39% žena žrtava ubijeno u seoskim sredinama – ovo ukazuje da je situacija ostala gotovo nepromijenjena u poređenju sa podacima iz 2020. godine. Gradska okruženja predstavljaju veći rizik za žene da budu izložene najtežim oblicima rodno zasnovanog nasilja, uključujući i femicid. Žene su u većem riziku od nasilja u gradskim okruženjima usprkos dostupnosti opštih usluga koje pružaju javne institucije, kao i specijalizovanih servisa podrške i pomoći koje pružaju ženske organizacije civilnog društva. Veći rizik u gradskim sredinama se treba uzeti u obzir naročito prilikom pripreme i provođenja preventivnih programa za rodno zasnovano nasilje (koji, na primjer, ciljaju škole). Osim toga, profesionalci i profesionalanke koji su angažovani u institucijama moraju dobiti adekvatnu obuku u školama/univerzitetima, usmjerenu na sprečavanje i suzbijanje femicida, kao i imati pristup kontinuiranim obukama o ovoj temi kao dio profesionalnog razvoja, kako bi mogli adekvatno odgovoriti na prijave nasilja.

61%

SLUČAJEVA FEMICIDA U
REGIJI ZAPADNOG BALKA-
NA U 2021. GODINI SU SE
DOGODILI U GRADSKIM SRE-
DINAMA

39%

ŽENA ŽRTAVA JE UBĲENO U
SEOSKIM SREDINAMA

- Samo 24% žena i djevojaka žrtava femicida je prijavilo nasilje javnim institucijama prije nego što se dogodio femicid. – U 2021. godini, u 12 slučajeva ubistava žena u regiji zapadnog Balkana, podaci jasno ukazuju da su žene žrtve prijavljivale nasilje javnim institucijama (policiji, centrima za socijalni rad, tužilaštima) prije nego što se dogodio femicid. U drugim slučajevima, mogućnost prijavljivanja nasilja od strane žrtava javnim institucijama nije bila u fokusu medijskog izvještavanja, što ne ukazuje da žrtve nisu prijavljivale nasilje institucijama, već da o tome ne postoje zvanični podaci. Studije slučajeva rješavanja prijavljenog rodno zasnovanog nasilja, uglavnom nasilja u porodici i intimnim partnerskim odnosima, analizirane od partnerskih organizacija za svaku od ciljanih zemalja, jasno ukazuju na ozbiljne propuste i neadekvatne reakcije javnih institucija koje nisu zaštitile žene i djevojke od toga da postanu žrtve femicida. Mali broj prijava nasilja takođe ukazuje na nedostatak povjerenja žrtava nasilja u rad javnih institucija. Preživjele sumnjaju da javne institucije mogu osigurati njihovu sigurnost, zaštititi ih od ponavljanja nasilja i spriječiti eskalaciju nasilja u ozbiljnije oblike.

ANALIZE STUDIJA SLUČAJEVA UKAZUJU NA NEDOSTATAK INSTITUCIONALNOG ODGOVORA U SPREČAVANJU RODNO ZASNOVANOG NASILJA PREMA ŽENAMA I DJEVOJKAMA, NAROČITO U KONTEKSTU PROVODENJA ADEKVATNE PROCJENE RIZIKA, KONTINUIRANOG PRAĆENJA SLUČAJEVA NASILJA I REALIZOVANJE I NADGLEDANJE DOSTUPNIH SIGURNOSNIH MEZANIZAMA ZAŠTITE [ZAŠTITNE MJERE I HITNE MJERE ZAŠTITE] SA CILJEM OSIGURAVanja SIGURNOSTI ŽENA I DJEVOJAKA KOJE SU IZLOŽENE NASILJU. STUDIJE SLUČAJEVA UKAZUJU DA BUDUĆE AKTIVNOSTI USMJERENE NA SPREČAVANJE FEMICIDA TREBA DA ISTRAŽE RAZLOGE ZAŠTO JAVNE INSTITUCIJE NE MOGU PREPOZNATI ŽENE KOJE SU U VISOKOM RIZIKU OD FEMICIDA. JAVNE INSTITUCIJE MORAJU POSTUPATI U SKLADU SA SPECIFIČNIM OKOLNOSTIMA KOJE MOGU UKAZIVATI DA ĆE DOĆI DO SMRTNOG ISHODA U SLUČAJEVIMA NASILJA, A KOJE NISU PREPOZNATE, PRIJAVLJENE

- Svaka treća žena žrtva (33%) je ubijena vatrenim oružjem (pištolji, automatske puške, eksplozivne naprave) – u jednom slučaju femicida, medijski izvještaji ukazuju da je vatreno oružje bilo u zakonitom posjedu počinjocu, dok u vezi sa ostalim slučajevima počinjenim vatrenim oružjem nije bilo moguće utvrditi da li je vatreno oružje bilo u zakonitom ili nezakonitom posjedu počinilaca. U ovim slučajevima, kao počinjoci su identi-

fikovani muževi, bivši muževi, partneri i bivši partneri žena žrtava. Ovi podaci se takođe trebaju posmatrati u vezi sa nedavnom istorijom sukoba u regiji Zapadnog Balkana, kao i činjenicom da se vatrene oružje može lako i jednostavno nabaviti. Potrebna je bolja kontrola zakonitog posjedovanja vatrenog oružja. Nedavna istraživanja ukazuju na visoku rasprostranjenost upotrebe malog oružja u rodno zasnovanom nasilju u regiji. U **Albaniji**, 57.1% žena koje su ubijene od strane članova porodice su bile ubijene vatrenim oružjem, dok u isto vrijeme nisu prijavljeni slučajevi ubistava muškaraca od strane članova porodice upotreboom vatrenog oružja. U 2015. i 2016. godini, 27.8% žena u Albaniji koje su ubijene od strane intimnih partera su ubijene upotreboom oružja. 26.3% slučajeva nasilja u porodici koji su uključivali upotrebu oružja su imali smrtni ishod.⁵ U **Bosni i Hercegovini**, 45.5% žena koje su ubijene od strane intimnog partnera su ubijene vatrenim oružjem i 50% slučajeva nasilja u porodici koje su uključivale vatreno oružje su rezultirali smrtnim ishodom.⁶ Na **Kosovu**, 71.4% žena i 81.8% muškaraca koji su ubijeni od članova porodice su ubijeni vatrenim oružjem. Sve žene koje su ubijene od strane intmnih partnera su ubijene vatrenim oružjem i zloupotreba vatrenog oružja u slučajevima nasilja u porodici je smrtonosnija nego u bilo kojoj drugoj vrsti incidenta. 88.9% žena i 18.9% muškaraca ubijenih vatrenim oružjem su ubijeni u svojim domovima, stanovima ili dvorištima.⁷ U **Sjevernoj Makedoniji**, 80% žena koje su ubijene od strane intimnog partnera su ubijene vatrenim oružjem. Svaki četvrti slučaj nasilja u porodici koji je uključivao vatreno oružje je završio smrtnim ishodom.⁸ U **Crnoj Gori**, 5 od 10 žena koje su ubijene od strane njihovog intimnog partnera su ubijene vatrenim oružjem, i 45% slučajeva nasilja u porodici koji su uključivali vatreno oružje su rezultirali smrtnim ishodom.⁹ U **Srbiji**, žene čine 63.2% osoba koje su ubijene od strane članova porodice korištenjem vatrenog oružja, u poređenju sa 36.8% muškaraca. Žene čine 91.1% osoba koje su ubijene od strane intimnog partnera korišteњem vatrenog oružja, u poređenju sa 8.9% muškaraca. 39.4% žena koje su ubijene od strane intimnog partnera su ubijene vatrenim oružjem. 51.9% slučajeva nasilja u porodici koji su uključivali vatreno oružje je rezultiralo smrtnim ishodom. Nalazi monitoringa traže strogu kontrolu posjedovanja vatrenog oružja od strane policijskih struktura u regiji Zapadnog Balkana, naročito u slučajevima nasilja u porodici ili intimnog partnerskog nasilja. Prijavljeni slučajevi nasilja u porodici i intimnog partnerskog nasilja u kojima žene imaju partnere koji posjeduju vatreno oružje trebaju biti klasifikovani kao slučajevi visokog rizika. Ovi slučajevi moraju biti posebno označeni u cilju unapređenja sigurnosti i bezbjednosti žena i djevojaka koje su izložene nasilju i sprečavanja slučajeva femicida.

⁵A "Rod i malo oružje u Albaniji", SEESAC, 2019. Dostupno na: https://www.seesac.org/f/docs/Gender-and-SALW/Gender-And-Small-Arms_ALBANIA_ENG_WEB_1.pdf

⁶"Rod i malo oružje u Bosni i Hercegovini", SEESAC, 2019. Dostupno na: https://www.seesac.org/f/docs/Gender-and-SALW/Gender-And-Small-Arms_BiH_ENG_WEB.pdf

⁷"Rod i malo oružje na Kosovu", SEESAC, 2019. Dostupno na: https://www.seesac.org/f/docs/Gender-and-SALW/Gender-And-Small-Arms_Kosovo_ENG_WEB.pdf

⁸"Rod i malo oružje u Sjevernoj Makedoniji", SEESAC, 2019. Dostupno na: https://www.seesac.org/f/docs/Gender-and-SALW/Gender-And-Small-Arms_North-Macedonia_ENG_WEB.pdf

⁹"Rod i malo oružje u Crnoj Gori", SEESAC, 2019. Dostupno na: https://www.seesac.org/f/docs/Gender-and-SALW/Gender-And-Small-Arms_Montenegro_ENG_WEB.pdf

UBISTVA ŽENA
U REGIJI ZAPADNOG BALKANA
2021
IZVJEŠTAJ

IV. KLJUČNE PREPORUKE

- Muškarci svih starosnih grupa su identifikovani kao počinoci ubistava žena, sa povećanom učestalošću u određenoj starosnoj grupi (36-45 godina starosti) – Izvještaji medija i policije ukazuju da muškarci 36 – 45 godina starosti su najčešći počinoci ubistava žena. Najmlađi identifikovani počinilac je imao 13 godina, dok je najstariji počinilac imao 79 godina. Prema prikupljenim podacima, **svaki drugi počinilac (46%) je počinio ili pokušao samoubistvo nakon što je ubio ženu žrtvu.** Najveća zastupljenost samoubistava/pokušaja samoubistava počinilaca nasilja je identifikovana u Bosni i Hercegovini – 6 od 9 počinilaca femicida (67%) su počinili samoubistvo nakon ubistva žene.

- Okolnosti koje su vodile slučajevima ubistva žena u regiji ukazuju na veći rizik od femicida u slučajevima kada su žene žrtve napustile svoje muževe/partnere ili kada su postojale indikacije da namjeravaju da ih napuste. Javne institucije trebaju da preduzmu krupnije korake da osiguraju da se provode procjene rizika, kao i da je zaštita i briga ženama koje se odluče da napuste nasilne muževe ili partnere dostupna, kao i ženama koje su izložene kontinuiranom proganjaju, špijuniraju, uzneniravanju, prijetnjama ili drugim oblicima nasilja. Slučajevi femicida za pojedinačne zemlje u regiji Zapadnog Balkana (predstavljeni u analizama za pojedinačne zemlje) prikazuju primjere nedostatka hitnih akcija i podrške pružene ženama žrtvama femicida koje su, u većini analiziranih slučajeva, prijavljivale kontinuirano nasilje. Ove žrtve femicida su iskusile nedostatak zaštite, jer njihova iskustva i nasilje kojem su bile izložene nisu bili shvaćeni ozbiljno i istraženi sa dužnom pažnjom od strane relevantnih javnih institucija (prvenstveno od strane policije, tužilaštava, sudova, itd.)

- Zvanični statistički podaci vezani za slučajeve nasilja prema ženama i djevojkama u zemljama u regiji Zapadnog Balkana treba da uključuju podatke o rodno zasnovanim ubistvima žena razvrstanim po dobi, nacionalnoj pripadnosti, i odnosu počinjoca i žrtve. Ovi podaci trebaju biti dostupni javnosti, sa ciljem omogućavanja kontinuiranog praćenja i provođenja institucionalnih odgovora za sprečavanje nasilja prema ženama i djevojkama, koji su zasnovani na dokazima.

- Osigurati podršku koja će omogućiti ženskim organizacijama civilnog društva u regiji Zapadnog Balkana da provode kontinuirano praćenje slučajeva rodno zasnovanog nasilja, prioritizirajući slučajeve nasilja u porodici i nasilja u intimnim partnerskim vezama. To će osigurati da odgovori javnih institucija (policije, centara za socijalni rad, zdravstvenih ustanova, pravosudnih institucija, itd.) prepoznaju ove slučajeve kao slučajeve visokog rizika u kontekstu podrške žrtvama koje trebaju zaštitu.

- Osigurati da budući programi sprečavanja i borbe protiv rodno zasnovanog nasilja i femicida uzimaju u obzir pristupe koji su prilagođeni specifičnim starosnim grupama kako bi organizovali i pružili programe opštih i specijalizovanih usluga zaštite i podrške i informacije o pravima i dostupnoj pomoći za žene i djevojke koje su u riziku da postanu žrtve/preživjele nasilja.

- Primjeniti integrisani fokus na geografsku rasprostranjenost slučajeva femicida (gradsko/seosko područje) u procesu pripreme i provođenja programa sprečavanja rodno zasnovanog nasilja (ciljujući, na primjer, škole) kao i programa obuke za profesionalce i profesionalke koji/e rade na pružanju direktnih usluga podrške i zaštite ženama i djevojkama koje su u riziku da postanu žrtve/preživjele nasilja.

- Pratiti prijavljene slučajeve nasilja u porodici i intimnog partnerskog nasilja sa posjedovanjem oružja od strane počinilaca i slučajeve u kojima su žene koje su izložene nasilju napustile ili imaju namjeru da napuste počinioce nasilja. Klasifikovati ove slučajeve kao slučajeve visokog rizika. Odgovorne javne institucije trebaju primjeniti ovu kategorizaciju kako bi se unaprijedila sigurnost i bezbjednost žena i djevojaka izloženih nasilju i sprječili slučajevi femicida.

V. PREGLED PRIKUPLJENIH PODATAKA O SLUČAJEVIMA FEMICIDA NA NIVOУ ZEMALJA

A]. ALBANIJA

- Albanija je ratifikovala Istanbulsku konvenciju 2013. godine¹¹ i stupila je na snagu 2014. godine GREVIO osnovni evaluacijski izvještaj za Albaniju (2017) ukazuje da Institut za statistiku Albanije (INSTAT) priprema statističku publikaciju "Žene i muškarci u Abaniji" sa statističkim podacima o stopi kriminaliteta razvrstanim prema polu žrtve, u vezi sa djelom nasilja u porodici. Ista publikacija predstavlja podatke o stopi (na 10 000 stanovnika/ca) žena koje su prijavile nasilje u porodici u glavnom gradu, i procentu ukupnog broja ubistava koja su izazvana nasiljem u porodici.¹² GREVIO je snažno ohrabrio vlasti Albanije "da u statistikama o kriminalitetu koje se predstavljaju javnosti učine vidljivijim nasilje u porodici prema ženama i rodnu prirodu drugih oblika nasilja prema ženama, jasnim identifikovanjem broja žena žrtava prema vrsti krivičnog djela...uključujući vidljivo predstavljanje javnosti informacije o broju ubistava žena od strane muškaraca (rodno zasnovana ubistva žena)".¹³

Centar rodna alijansa za razvoj (GADC) i Mreža za osnaživanje žena (AWEN) iz Albanije su prikupili podatke od Generalnog direktorata državne policije o 12 slučajeva femicida u Albaniji tokom 2021. godine. U poređenju sa podacima prikupljenim tokom 2020. godine, praćenjem je uočeno povećanje od 33% u broju prijavljenih slučajeva femicida u 2021. godini.

Prosječna starost žena žrtava je 49 godina – najmlađa žena žrtvuje imala 23. godine, dok je najstarija žena žrtva imala 83 godine. Informacije o broju i dobi djece žena žrtava nisu dostupne.

Sedam ubistava žena se dogodilo u seoskim područjima, dok se pet ubistava dogodilo u gradskim područ-

jima. Osam žena su ubili njihovi bračni partneri, jednu ženu je ubio njen brat, jednu ženu je ubila njena snaha i dvije žene su ubijene od strane drugih osoba čija je veza sa ženama žrtvama femicida ostala nepoznata. Podaci prikupljeni od policije ukazuju da je identifikованo 12 počinilaca ubistava žena – prosječna starost počinilaca je 49 godina, najmlađi počinilac ima 26 godina, a najstariji počinilac 79 godina. Starost jednog počinioца femicida je ostala nepoznata.

Prikupljeni podaci za Albaniju ukazuju da nezakonito posjedovanje oružja od strane bračnih/intimnih partnera žena koje su izložene nasilju kontinuirano predstavlja jedan od najvećih bezbjednosnih rizika koji može dovesti do toga da postanu žrtve femicida.

Oružje korišteno od strane počinilaca/okolnosti smrti žena u 2021. godini su, kako slijedi: pet žena je ubijeno iz vatrenog oružja, od kojih je u četiri slučaja oružje bilo u nezakonitom posjedu počinilaca – tri žene su ubijene automatskim puškama (Kalašnjikov), jedna žena je ubijena lovačkim oružjem i jedna žena je ubijena pištoljem. Četiri žene su ubijene hladnim oružjem – dvije žene su ubijene nožem, jedna žena je ubijena kuhijskim nožem, i jedna žena je ubijena alatom za sjećenje. Jedna žena je ubijena spaljivanjem. Podaci prikupljeni tokom 2020. godine ukazuju da su četiri od devet ubistava žena počinjeni vaternim oružjem koje je bilo u nezakonitom posjedu počinilaca.

ORUŽJE KORIŠTENO U
SLUČAJEVIMA UBISTAVA ŽENA
U ALBANIJI

	2021	2020	UKUPNO
VATRENO ORUŽJE U NEZAKONITOM POSJEDU POČINILOCA	5 [42%]	4 [44%]	9
HLADNO ORUŽJE [NOŽ, SJEKIRA, OŠTRI PREDMETI]	5 [42%]	3 [33%]	8
VATRENO ORUŽJE U ZAKONITOM POSJEDU POČINILOCA	1	0	1
SPALJIVANJE	1	0	1
ČVRSTI OBJEKTI	0	1	1
DAVLJENJE	0	1	1

Samo u dva slučaja, nasilje prema ženama koje je počinjeno od strane njihovih bračnih partnera u Albaniji je predhodno prijavljeno institucijama – jedan slučaj je bio prijavljen policiji, dok je drugi slučaj bio prijavljen policiji, tužilaštvo i sudu. U poređenju sa podacima prikupljenim tokom 2020. godine, GADC i AWEN su identifikovali smanjenje u broju slučajeva u kojima su žene žrtve nasilja u porodici i/ili intimnog partnerskog nasilja prijavile nasilje javnim institucijama preće nego što su postale žrtve femicida, što može ukazivati na nedostatak dostupnosti institucija ženama koje su izložene nasilju u porodici/intimnom partnerskom nasilju ili nedostatak povjerenja u akcije institucija na sprečavanju ponavljanja nasilja i zaštitni sigurnosti žrtava.

NASILJE PRIJAVLJENO
INSTITUCIJAMA PRIJE
UBISTAVA ŽENA U ALBANIJI¹⁴

	2021	2020	UKUPNO
POLICIJA	2	5	7 [33%]
TUŽILAŠTVA	1	0	1
SUDOVI	1	0	1
NIJE PRIJAVLJENO	10	4	14 [67%]
NEPOZNATO	0	0	0

¹⁴A Napomena: broj prijava nije jednak broju žena žrtava femicida koje su prijavile nasilje preće nego što su ubijene, već broju prijava nasilja različitim institucijama.

RUKOVOĐENJE SLUČAJEM SABRINE BENGAJ OD STRANE PRAVOSUDNIH INSTITUCIJA U ALBANIJI¹⁵

Na osnovu događaja koji se desio u regiji Fier 10. septembra 2021. godine, kada je Sabrinu Bengaj ubio njen bivši suprug, Mreža za osnaživanje žena Albanije (AWEN) je pokrenula praćenje slučaja i kako je vođen od institucija koje su imale kontakte i sa ženom žrtvom i sa njenim bivšim suprugom. AWEN je tražio informacije o istrazi, sudske odlukama i rukovođenju slučajem od strane institucija lokalne policijske uprave Fier, tužilaštva pri Okružnom sudu Fier, Okružnog suda Fier i opštine Fier.

AWEN je podnio zahtjeve za pristup informacijama pri ovim institucijama, budući da su rukovodile slučajem pokojne Sabrine Bengaj godinu dana, i koja je, između ostalog 19. septembra 2020. godine dobila hitnu mjeru zaštite i nakon toga i zaštitnu mjeru zabrane prilaska na godinu dana, do 14. oktobra 2021. godine.

Potvrđivanjem informacija koje su podnesene pismenim putem i kroz dokumentaciju kojoj je omogućen pristup, AWEN je primjetio sljedeće:

- Kada je ubijena, pokojna Sabrina Bengaj je bila pod zaštitnom mjerom koja je izrečena protiv njenog bivšeg supruga;
- 19. septembra 2020. godine, nakon što je izečena hitna zaštitna mjeru, Elton Bengaj, bivši suprug žrtve je prišao kući njenih roditelja i prijetio članovima porodice Saabrine Bengaj korištenjem vatrengog oružja. Policijski službenici iz stanice policije Fiera su odmah došli na lice mjesta i priveli Eltona Bengaja na djelu. Materijali su proslijedeni kancelariji Okružnog suda tužilaštva Fiera;
- Pokrenut je krivični postupak protiv Eltona Bengaja za "Nasilje u porodici" (član 130/a-2), "Suprostavljanje policijskom službeniku u očuvanju javnog reda" (član 236/2), "Nezakonito posjedovanje i proizvodnja oružja, eksplozivnih materija i municije" (član 278/1);
- 22. septembra 2020. godine, Okružni sud je u prvostepenom postupku odredio preventivni pritvor za Eltona Bengaja;
- 20. novembra 2020. godine, provedeno je forenzičko psihijatrijsko vještačenje za Eltona Bengaja, iz kojeg je vidljivo da "Elton Bengaj pati od psihotičnog poremećaja u periodu od najmanje predhodne dvije godine prema relevantnoj pratećoj dokumentaciji ... on nije krivično odgovoran za počinjeno krivično djelo jer je bio pod uticajem poremećaja mišljenja ... predstavlja visoki rizik za nepredvidljivo i posljedično ponašanje";
- Tužilac zahtijeva od suda da obustavi postupak za krivična djela i izrekne preventivnu mjeru "Obavezan medicinski tretman u zdravstvenoj ustanovi";
- 31. marta 2021. godine, Okružni sud Fiera prihvata zahtjev tužioca i donosi odluku o "obustavljanju krivičnog postupka protiv Eltona Bengaja i izriče mjeru medicinskog liječenja";
- Sudska odluka je dostavljena Eltonu Bengaju, koji se nalazi u kaznenoj ustanovi Zahari, Krujë;
- Nakon 15 dana od pravosnažnosti sudske odluke, 8. aprila 2021. godine, Elton Bengaj je preko svog advokata podnio zahtjev sudu za potvrđivanje mjeru medicinskog tretmana. Sud razmatra slučaj;
- 25. marta 2021. godine, kaznena ustanova Zahari, Krujë izdaje pismenu informaciju o zdravstvenom stanju Eltona Bengaja, koju njegov advokat koristi kao dokaz na sudu. Ova informacija, između ostalog, naglašava da "pacijent Elton Bengaj koji je liječen u kaznenoj ustanovi Zahari od 22. decembra 2020. godine nema nikakvo psihijatrijsko patološko stanje i da se stanje pacijenta stabilizovalo. ... Tokom liječenja u kaznenoj ustanovi, on nije manifestovao nikakve psihotične ili afektivne simptome, te da radi toga nije neophodno njegovo liječenje sa bilo kakvom terapijom";

- Nakon predstavljanja gore pomenutog pismenog dokaza, na osnovu zapisnika na saslušanju održanom 4. maja 2021. godine, izgleda da je postupajući tužilac izjavio da je "rok za podnošenje zahtjeva za reviziju kratak. Ukoliko je Elton Bengaj odgovoran, trebamo ga izvaditi iz bolnice i poslati u zatvor";
- Sud donosi odluku da provede forenzičko vještačenje;
- Na osnovu forenzičkog psihijatrijskog vještačenja od 21. jula 2021. godine, koje je provedeno na zahtjev Okružnog suda Fiera i predstavljeno 26. jula 2021. godine, procjenjeno je da "Elton Bengaj pati od neodređenog psihotičnog poremećaja. Trenutno se nalazi u fazi djelomične remisije. Ukoliko bude podvrgnut redovnom liječenju, moguće je upravljati rizikom od nepredvidljivog ponašanja";
- Na sudskom ročištu održanom 26. jula 2021. godine, svjedočio je otac Eltona Bengaja i izjavio da ukoliko sud donese odluku da njegov sin treba biti liječen u ambulantnim uslovima, on preuzima obavezu da sa njim dolazi na tretmane. Advokat traži "prihvatanje zahtjeva i zamjenu mjere medicinskog liječenja sa ambulantnom njegom za Eltona Bengaja". Postupajući tužilac izjavljuje da prihvata ovaj zahtjev.
- 26. jula 2021. godine, Okružni sud Fiera donosi odluku o zamjeni medicinske mjere za Eltona Bengaja iz "Obavezognog medicinskog liječenja u zdravstvenoj ustanovi" u mjeru "Obavezognog medicinskog ambulantnog liječenja" pod nadzorom njegovog oca;
- Elton Bengaj je oslobođen sudskom odlukom od 26. jula 2021. godine;
- Na osnovu informacija koje je dostavila lokalna policijska uprava Fiera, "Sabrina Bengaj je došla u policijske prostorije 13. jula 2021. godine da podnese prijavu protiv bivšeg supruga. Njen bivši suprug je bio u Zaharia zatvoru, u Krujë". Nisu date dalje informacije zašto je Sabrina Bengaj došla u policijsku upravu dok je Elton Bengaj bio u Zaharia zatvoru. Policija je provela nužne proceduralne aktivnosti i materijali su dostavljeni Okružnom sudskom tužilaštvu Fiera u vezi sa krivičnim djelom "Neizvršavanje sudske odluke" koje je regulisano članom 321/1 Krivičnog zakona;
- 10. septembra 2021. godine, Sabrinu Bengaj je ubio bivši suprug Elton Bengaj

AWEN uočava da su u veoma kratkom periodu (od 20. novembra 2020. godine do 21. jula 2021. godine) provedena dva forenzička psihijatrijska vještačenja koja se međusobno razlikuju. Prvi izvještaj izjavljuje da "Elton Bengaj nije krivično odgovoran jer pati od psihotičnog poremećaja u periodu od najmanje posljednje dvije godine, te da predstavlja visoki rizik za nepredvidljivo i posljedično ponašanje", dok drugi izvještaj navodi da "... ukoliko bude podvrgnut redovnom liječenju, moguće je upravljati rizikom od nepredvidljivog ponašanja". U međuvremenu, samo 4 mjeseca nakon prvog forenzičkog psihijatrijskog vještačenja, kaznena ustanova Zahari, Krujë daje pismenu informaciju vezanu za zdravstveno stanje pacijenta Eltona Bengaja, potvrđujući da Elton Bengaj nema nikakvu psihijatrijsku patologiju.

Pod ovakvim okolnostima, imajući dva izvještaja o procjeni mentalnog zdravlja za Eltona Bengaja, AWEN vjeruje da je tužilac trebao tražiti provođenje trećeg vještačenja da li je prva grupa vještaka napravila grešku u njihovim prvim zaključcima ili je druga grupa vještaka ublažila zdravstveno stanje optuženog.

Na sudskom ročištu održanom 4. Maja 2021. godine, postupajući tužilac je izjavio da se on "ne slaže sa ponavljanjem forenzičkog vještačenja prije isteka 1 godine i da u slučaju da je okrivljeni krivično odgovoran, on treba biti poslan u zatvor", ali je propustio da preduzme bilo kakvu zakonsku inicijativu, kao što je detaljno ispitivanje ili podnošenje žalbe na sudsku odluku. Na kraju sudeњa, na ročištu održanom 26. jula 2021. godine, postupajući tužilac se složio i izjavio da prihvata zahtjev za obavezno ambulantno medicinsko liječenje za okrivljenog, pod nadzorom njegovog oca. U Republici Albaniji, tužilac je odgovoran za optužnicu i AWEN vjeruje da je tužilac zastupao slučaj na profesionalan način i u skladu sa zakonodavstvom Albanije, počinilac bi još uvjek bio u kaznenoj ustanovi ili pod bolničkom brigom za krivična djela regulisana članom 278/1 i članom 236/2 Krivičnog zakona. Ured tužioca nije preuzeo bilo kakve pravne akcije da brani slučaj, dјelujući u suprotnosti sa članom 329/c Zakona o krivičnom postupku, i stoga nezakonito oslobodio okrivljenog krivične odgovornosti¹⁶.

AWEN uočava da je Okružni sud Fiera pokrenuo oslobođanje Eltona Bengaja samo 15 dana nakon što je prva presuda postala pravosnažna. Iako je sud imao dva forenzička psihijatrijska vještačenja koja se međusobno razlikuju i oba pripremljena unutar nekoliko mjeseci,

¹⁶Član 329/c, stav 1 Zakona o krivičnom postupku reguliše da "Kada se nakon donošenja presude o odbacivanju optužnice ili slučaja otkriju novi podaci ili dokazi koji ukazuju da presuda nije osnovana, istu može ukinuti sudiјa za predhodno saslušanje, na zahtjev tužioca, oštećenog ili njegovih/njenih naslijednika. Zahtjev se sa novim aktima i dokazima podnosi sekretaru suda".

nije ulazio u meritum slučaja i nije tražio ponavljanje vještačenja od grupe vještaka.

Sud je donio odluku da oslobodi Eltona Bengaja i izrekao mu je mjeru "obavezogn ambulantnog medicinskog liječenja" pod nadzorom njegovog oca. Odluka je zasnovana na forenzičkom psihiatrijskom vještačenju i svjedočenju B.M., oca okrivljenog. Tužilac se nije žalio na sudsku odluku. AWEN je podsjetio odgovorne javne institucije da uklanjanje ili ograničavanje odgovornosti osobe da preduzima radnje treba biti određena sudscom odlukom. Stavljanje neodgovorne osobe pod poseban nadzor treba biti izvršeno sudscom odlukom. Osoba kojoj je pojedinac sa poremećajima u mentalnom zdravlju povjeren za nadzor mora dokazati pred sudom da je u mogućnosti da bude njegov staratelj. Ova činjenica se dokazuje medicinskim nalazima, porodičnom situacijom, dobi (ni pod kojim okolnostima se penzioneri ne određuju kao posebni staratelji). U sudske spisime ne postoje dokazi koji potvrđuju da je B.M., otac okrivljenog, bio u mogućnosti da se brine o svom sinu ili ne. U takvom slučaju, AWEN smatra da izmjenjene odredbe Zakona br. 44/2012 "O mentalnom zdravlju" nisu bile ispoštovane, kao ni odredbe Zakona o parničnom postupku, član 382 i dalje, o oduzimanju poslovne sposobnosti.

Sud je naložio Eltonu Bengaju da posjećuje neuropsihijatra na Specijalističkoj klinici Fiera jednom mjesечно, bez donošenja bilo kakvog rješenja o izvršenju takve presude.

Na osnovu informacija koje su dostupne AWEN-u od strane lokalne policijske uprave Fiera, AWEN primjećuje da je Sabrina Bengaj pristupila u policijsku upravu Fiera 13. jula 2021. godine, kojom prilikom je prijavila svog supruga. Nisu pružene dalje informacije zašto je Sabrina Bengaj došla u policijsku upravu dok je Elton Bengaj bio u kaznenoj ustanovi Zaharia. Policija je provela neophodne proceduralne aktivnosti i materijali su proslijedeni Uredu okružnog tužioca Fiera u vezi sa krivičnim djelom "Neizvršavanje sudske odluke" koje je regulisano članom 321/1 Krivičnog zakona. U međuvremenu, postupak za potvrđivanje medicinske mjere za Eltona Bengaja je bio u toku, a pokrenut je i drugi krivični postupak protiv Eltona Bengaja u kojem je Sabrina

Bengaj bila oštećena. Iako je pokrenut drugi krivični postupak, sud je propustio da uzme u obzir ovu činjenicu i odlučio je da oslobodi okrivljenog, koji će nakon nekoliko mjeseci postati ubica pokojne Sabrine Bengaj. AWEN je uočio propuste u načinu kako su krivični predmeti vođeni od strane pravosudnih institucija protiv građanina Eltona Bengaja, koji je optužen za ubistvo žrtve Sabrine Bengaj. Sud i Ured okružnog tužilaštva Fiera su u samo 10 mjeseci oslobodili Eltona Bengaja, uhvatili ga na djelu, optužili za izvršenje 3 krivična djela, kako slijedi: "Nasilje u porodici" (član 130/a-2), "Suprostavljanje policijskom službeniku u čuvanju javnog reda" (član 236/2), i "Nezakonito posjedovanje i proizvodnja oružja, eksplozivnih materija i municije" (član 278/1).

Pod ovakvim okolnostima, AWEN je tražio od Visokog inspektora pravosuđa, Ministarstva pravde, Instituta za forenzičku medicinu, Parlamentarne komisije za rad, socijalna pitanja i zdravlje, Parlamentarne pod-komisije za ljudska prava i svih drugih institucija koje su uključene u ovaj slučaj da vrše svoje funkcije u smislu inspekcije, praćenja, primjene zakona i utvrđivanja odgovornosti sljedećih institucija: Okružnog suda Fiera, Ureda okružnog tužioca Fiera, Forenzičke medicine Fiera, u vezi sa načinom na koji je slučaj S.B. vođen od strane ovih institucija.

UBISTVA ŽENA
U REGIJI ZAPADNOG BALKANA
2021
IZVJEŠTAJ

B]. BOSNA I HERCEGOVINA

Bosna i Hercegovina je ratificovala Istanbulsku konvenciju u novembru 2013. godine i stupila je na snagu u avgustu 2014. godine. 2019. godine, vladine institucije BiH su uspostavile Odbor za praćenje i izvještavanje o primjeni Istanbulske konvencije i femicidu u BiH¹⁷ sa mandatom da provede analize primjene politika i mjera za sprečavanje i borbu protiv nasilja prema ženama i nasilja u porodici, procjeni status primjene Istanbulske konvencije i definisiće preporuke za njenu efikasniju primjenu, analizira podatke o slučajevima ubistava iz rodne perspektive (femicid) i definisiće preporuke za dalje akcije usmjerene na sprečavanje femicida. U februaru 2021. godine, Agencija za ravnopravnost spolova Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine je naručila pripremu prvog izvještaja o ubistvima žena u BiH u periodu od 2018. godine do 2020. godine, analizu uporedne prakse zemalja Zapadnog Balkana i pripremu prijedloga za uspostavljanje Femicid Watch-a u BiH, uključujući strukturu, zadatke i radnu metodologiju. Ovaj proces je u toku. BiH je trenutno u procesu osnovne procjene od strane GREVIO ekspertske grupe o primjeni Istanbulske konvencije i prvi izvještaj o procjeni se očekuje u septembru 2022. godine.¹⁸

Posljednja statistička publikacija "Žene i muškarci u Bosni i Hercegovini"¹⁹ (2021) objavljena od Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine sadrži podatke o broju nasilnih smrти razvrstane po spolu žrtve i vrsti smrti (nesretan slučaj, samoubistvo, ubistvo) za period od 2016. godine do 2020. godine. Prema ovim podacima, zabilježeno je 55 ubistava žena u Bosni i Hercegovini. Ostaje nepoznato koliko ovih slučajeva se uklapa u kategoriju rodno zasnovanih ubistava žena (femicid).

47

GODINA JE PROSJEČNA DOB IDENTIFIKOVANIH ŽRTAVA

29

GODINA JE IMALA NAJMLAĐU UBIJENU ŽENU

Na osnovu praćenja slučajeva ubistava žena putem medijskog izvještavanja, Fondacija Udružene žene iz Bosne i Hercegovine je prikupila podatke o 9 slučajeva femicida u Bosni i Hercegovini tokom 2021. godine.

U poređenju sa podacima prikupljenim 2020. godine, broj slučajeva femicida je porastao za 28%. Prosječna dob identifikovanih žena žrtava je 47 godina – najmlađa ubijena žena je imala 29 godina, dok je najstarija ubijena žena imala 88 godina. Na osnovu dostupnih podataka, dvadeset petoro djece je izgubilo majke, među kojima je sedmorice identifikovano kao maloljetno. Pet ubistava žena su se dogodila u gradskim područjima, tri žene su ubijene u seoskim područjima, dok je jedna žena ubijena u prigradskom području.

Četiri žene su ubijene od strane njihovih supruga, a tri žene su ubijene od bivših supruga. Jednu ženu je ubio zet, a jedna žena je ubijena od strane komšije. Prosječna dob počinilaca femicida je 48 godina – najmlađi počinilac je imao 33 godine, dok je najstariji počinilac imao 68 godina.

Podaci prikupljeni od strane Fondacije Udružene žene putem praćenja medijskog izvještavanja ukazuju na povećan broj žena koje su ubijene vatrenim oružjem u Bosni i Hercegovini. Šest žena žrtava (više od 66% od ukupnog broja ubistava) su ubijene vatrenim oružjem (pištolj, Kalašnjikov) u 2021. godini, dok su tri žene žrtve (više od 42% od ukupnog broja ubistava) ubijene korištenjem vatrenog oružja od strane počinilaca u 2020. godini. Samo u vezi sa jednim slučajem femicida, medijski izvještaji ukazuju da je vatreno oružje bilo u nezakonitom posjedu počinilaca, dok u vezi sa ostalim slučajevima nije bilo moguće utvrditi iz medijskih izvještaja da li je oružje bilo u zakonitom ili nezakonitom posjedu počinilaca. Slično u 2020. godini, samo u jednom slučaju femicida koji je počinio službenik obezbjedenja, mediji su izvestili da je zakonito posjedovao oružje, dok u drugim slučajevima ovim detaljima nije data važnost u medijskim izvještajima.

¹⁷ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 60/19

¹⁸ Više informacija o državnom izvještaju BiH GREVIO ekspertskoj grupi i alternativnim izvještajima koje su pripremile organizacije civilnog društva dostupne na: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/bosnia-and-herzegovina>

¹⁹ "Žene i muškarci u Bosni i Hercegovini", 2021, BiH Agencija za statistiku. Dostupno online na: https://bhas.gov.ba/data/Publikacije/Bilteni/2022/FAM_OO_2021_TB_1_EN.pdf

ORUŽJE KORIŠTENO U SLUČAJEVIMA UBISTAVA ŽENA U BOSNI I HERCEGOVINI	2021	2020	UKUPNO
VATRENO ORUŽJE [PIŠTOLJ, KALAŠNIKOV]	6 [67%]	3 [43%]	9
HLADNO ORUŽJE [NOŽ, SJEKIRA]	3 [33%]	1 [14%]	8
PREMLAĆIVANJE, UBADANJE NOŽEM	0	1	1
SPALJIVANJE	0	1	1
TUPI OBJEKAT [ČEKIĆ]	0	1	1

Samo u 2 slučaja femicida (22% od ukupnog broja slučajeva) počinjenih u 2021. godini u Bosni i Hercegovini, medijski izvještaji ukazuju da je nasilje prema ženama bilo predhodno prijavljeno javnim institucijama (centrima za socijalni rad i policiji). U oba slučaja, žene žrtve femicida su bile izložene dugogodišnjem nasilju od strane njihovih supruga prije nego što su ubijene. U jednom slučaju koji je predhodno prijavljen centru za socijalni rad i policiji, medijski izvještaji ukazuju da je zaštitna mjera obaveznog psihijatrijskog liječenja bila izrečena počiniocu nasilja zbog zloupotrebe alkohola i nije bila realizovana u praksi.

U 5 slučajeva femicida, medijski izvještaji ukazuju da su žrtva i počinilac živjeli zajedno u vremenu ubistva, dok u 4 slučaja žena žrtva i počinilac ubistva nisu dijelili zajedničko domaćinstvo. U 6 slučajeva, počinilac je počinio samoubistvo nakon ubistva žene, dok u 3 slučaju počinilac nije pokušao niti izvršio samoubistvo. **Prikupljeni podaci ukazuju na povećanje broja samoubistava počinilaca femicida u Bosni i Hercegovini (67% od ukupnog broja femicida) u poređenju sa podacima o slučajevima femicida počinjenim u 2020. godini (14%).**

BROJ POČINILACA KOJI SU IZVRŠILI/ POKUŠALI SAMOUBISTVO NAKON UBISTAVA ŽENA U BOSNI I HERCEGOVINI	2021	2020	UKUPNO
IZVRŠILI SAMOUBISTVO	6 [67%]	1 [14%]	7
NISU IZVRŠILI SAMOUBISTVO	3 [33%]	5 [14%]	8
POKUŠALI SAMOUBISTVO	0	1	1

Medijski izvještaji u Bosni i Hercegovini ukazuju da dom ostaje najopasnije mjesto za žene izložene rodno zasnovanom nasilju. U 7 slučajeva femicida u 2021. godini (78% od svih slučajeva) žene su ubijene u kući/stanu koji su dijelile sa počiniocem ili njihovoj kući/stanu. Dvije žene su ubijene u kući svojih roditelja, dok je jednu ženu bivši suprug ubio na ulici, ispred zgrade u kojoj je živjela. U 2020. godini, 5 žena žrtava femicida (71.43% od svih slučajeva) su ubijene u kući/stanu koji su dijelile sa počiniocem, ili njihovoj vlastitoj kući/stanu.

LOKACIJA UBISTVA ŽENA U BOSNI I HERCEGOVINI	2021	2020	UKUPNO
ZAJEDNIČKA KUĆA/STAN ŽRTVE I POČINIOCA	3	3	6
KUĆA/STAN ŽRTVE	4	2	6
KUĆA RODITELJA ŽRTVE	2	0	2
NA ULICI	0	1	1
NA NJENOM RADNOM MJESTU	0	1	1

Medijski izvještaji u Bosni i Hercegovini u 2021. godini, ukazuju da su žene koje su nedavno napustile svoje supruge/intimne partnerе, pokrenule proceduru razvoda/ razvele se od svojih partnera ili su najavile da će napustiti zajedničko domaćinstvo u visokom riziku da budu žrtve femicida.

Okolnosti vezane za predhodno nasilje i/ili kriminogeno ponašanje počinilaca femicida koje su navedene u medijskim izvještajima u Bosni i Hercegovini u 2021. godini, ukazuju da su u 6 od 9 slučajeva femicida žene žrtve nedavno napustile počinioce i započele zajednički život sa drugim partnerima, preselile se kod roditelja, pokrenule proceduru razvoda ili najavile da će napustiti počinioce.

IZREČENE ČETIRI ZAŠTITNE MJERE I NIKADA REALIZOVANE U PRAKSI – SLUČAJ FEMICIDA D.S.²⁰

D.S., 53-godišnja žena iz sela kod Prnjavora u Bosni i Hercegovini, majka troje odrasle djece je ubijena u avgustu 2021. godine od strane njenog 56-godišnjeg supruga Z.S. Počinilac je zaklao D.S. u porodičnoj prodavnici koju su posjedovali, u blizini kafića koji je takođe bio dio porodičnog biznisa. Nakon ubistva D.S., počinilac se ubio u podrumu porodične kuće. Tog jutra kada se desilo ubistvo, nekoliko mušterija su bili prisutni u kafiću i mogli su čuti zvukove borbe iz obližnje prodavnice, ali nikao nije reagovao, jer su svađe žrtve i počinioса bile česta pojava i dobro poznate u cijelom komšiluku.

Medijski izvještaji o slučaju ukazuju da je D.S. bila izložena dugogodišnjem nasilju u porodici od strane njenog supruga i da je on bio alkoholičar. Na osnovu podataka koji su dati od Centra za socijalni rad iz Prnjavora (CZSR Prnjavor)²¹, D.S. je 28. decembra 2018. godine prvi put prijavila nasilje kojem je bila izložena od strane supruga. Počiniocu su izrečene dvije zaštitne mjere sudskom odlukom – obavezno liječenje od zavisnosti i uklanjanje počinioца iz porodičnog domaćinstva na period od 6 mjeseci.

19. marta 2019. godine, D.S. je ponovo prijavila svog supruga za zloupotrebu alkohola, kao i fizičko i psihološko nasilje, što ukazuje da izrečene dvije zaštitne mjere nisu bile realizovane u praksi. Policija je na osnovu prijave provela uviđaj, Z.S. je priveden i policija je sačinila i podnijela nadležnom tužilaštву izvještaj o počinjenom krivičnom djelu nasilje u porodici. Socijalni radnici/ce iz CZSR Prnjavor su obavili razgovor sa D.S. i utvrdili da se ona fizički odvojila od supruga u drugi dio kuće i da tamo živi, te da je njeni djeca podržavaju da preduzme naredne korake da traže zaštitu od nasilja u porodici. D.S. su socijalni radnici/ce informisali o dostupnim mjerama zaštite i tražili da se njen suprug uputi na obavezno liječenje od alkohola. 5. aprila 2019. godine, socijalni radnici/ce iz CZSR Prnjavor su bili u terenskoj posjeti, obavili razgovor sa Z.S. i utvrdili da se on nije javio u Centar za mentalno zdravlje na osnovu sudskog rješenja. Socijalni radnici/ce su obavijestili sud da Z.S. odbija da postupi po sudskom rješenju kojim su izrečene zaštitne mjere.

20. juna 2020. godine (više od godinu dana nakon posljednje akcije institucija vezane za slučaj), CZSR

Prnjavor je informisan od strane policije da je predhodnog dana Z.S. napao svoju suprugu, psovao joj majku, uništavao namještaj po kući i prijetio joj da će “metak biti brži od njene prijave”. CZSR Prnjavor je zatražio od suda izricanje još jedne zaštitne mjere zabrane prilaska i kontaktiranja sa žrtvom nasilja.

23. marta 2021. godine (pet mjeseci prije femicida), D.S. je prijavila policiji da je dan ranije Z.S. razbijao stvari po kući i napadao je pod uticajem alkohola. Policija i centar za socijalni rad su intervenisali i otpratili su Z.S. u lokalnu bolnicu gdje ga je pregledao neuropsihijatar i predložio obavezno liječenje od alkohola u zatvorenoj ustanovi. Istog dana, CZSR je predložio izricanje dvije zaštitne mjere – obavezno liječenje od alkoholizma i zabrana prilaska žrtvi nasilja u porodici. 24. marta 2021. godine, sud je Z.S. izrekao zaštitnu mjeru zabrane prilaska žrtvi nasilja u porodici, i odbio zahtjev za izricanje zaštitne mjere obavezognog liječenja od alkoholizma. CZSR je podnio žalbu na ovu sudsku odluku.

Dalje akcije odgovornih javnih institucija povodom slučaja nisu preuzimane do 27. septembra 2021. godine kada je sud donio rješenje o obustavljanju daljeg postupka zbog smrti počinioца.

U vezi sa slučajem femicida D.S., odgovorne javne institucije su propustile da zaštite D. S. od dugogodišnjeg nasilja u porodici, usprkos njenim kontinuiranim prijavama nasilja u porodici i zahtjevima za pomoć i zaštitu njene bezbjednosti. **Iz predstavljene hronologije slučaja, vidljivo je da su 4 zaštitne mjere bile izrečene od strane suda, međutim, sud nije sankcionisao Z.S. za kršenje sudskih odluka.** Po članu 190, stavu 5 Krivičnog zakonika Republike Srpske, kršenje zaštitnih mjera je prepoznato kao kvalifikovani oblik krivičnog djela nasilja u porodici, za koje je zaprijećena novčana kazna i kazna zatvora do 3 godine kumulativno.²² Z.S. nije procesuiran za kršenje zaštitnih mjera koje su izrečene od strane suda. Sud je takođe odbio zahtjev kompetentnog medicinskog stručnjaka (neuropsihijatra) koji je dao mišljenje da je Z.S. osoba koja mora biti liječena od alkoholizma u bolnici.

Osim toga, ne postoji evidencija da je krivični postupak za nasilje u porodici na osnovu izvještaja o počinjenom krivičnom djelu nasilja u porodici koji je podnijela policija nadležnom tužilaštvo 19. marta 2019. godine ikada pokrenut od strane tužilaštva. Nije poznato da li je policija provela obaveznu procjenu rizika nakon što je D.S. prijavila ozbiljne prijetnje po život 20. juna 2020. godine.²³ Umjesto toga, D.S. je ostavljena bez zaštite njenе bezbjednosti i života i lokalne institucije nisu uspjеле da sprječe eskalaciju nasilja i femicid.

²⁰ Studiju slučaja pripremila Fondacija Udružene žene iz Bosne i Hercegovine

²¹ Dokument br. 05/1-711-5-18/21 od 28. juna 2022. godine

²² Nasilje u porodici i porodičnoj zajednici, član 190 Krivičnog zakonika Republike Srpske reguliše da “Ko prekrši zaštitne mjere ili hitne mjere zaštite od nasilja u porodici koje mu je sud odredio na osnovu zakona, kazniće se novčanom kaznom i kaznom zatvora do tri godine.”

C]. KOSOVO

Kosovo je usvojilo Istanbulsku konvenciju 2020. godine kroz amandman na Ustav Kosova koji je usvojen od strane Skupštine Kosova u septembru 2020. godine.²⁴ Usvajanje Istanbulske konvencije je označilo vladinu obavezu da se bavi rodno zasnovanim nasiljem. Posljednja statistička publikacija "Žene i muškarci na Kosovu"²⁵ objavljena od Agencije za statistiku Kosova pokriva period 2018 – 2019 i sadrži podatke o nasilnim smrtima po godinama (2013–2018) razvrstanim po spolu, žrtvama nasilja u porodici po godinama (2010–2019), nasilju u porodici u regiji po godinama (2013–2019), i žrtvama nasilja u porodici prijavljenih po regijama u 2018. godini u procentima. Slično kao i u drugim zemljama u regiji Zapasnog Balkana, Kosovo ne vodi zvanične statistike o rodno zasnovanim ubistvima žena.

U 2021. godini, identifikovana su dva slučaja femicida, prema podacima koje je prikupila Mreža žena Kosova praćenjem medijskog izvještavanja o slučajevima ubistava žena. Femicidi koji su se desili u 2021. godini su bili praćeni slabim institucionalnim odgovorom i neuspjehom javnih institucija da preventivno reaguju i zaštite žrtve koje su bile u situacijama visokog rizika.

Odgovori na ove slučajeve ukazuju na veći problem na Kosovu i aktivnosti koje se tek trebaju preuzeti na potpunoj primjeni Istanbulske konvencije i adresiranju nasilja prema ženama.

Ubijene žrtve su bile žene starosti 18 i 42 godine. Oba ubistva su se desila u gradskim područjima. Prema medijskim izvještajima, 42-godišnja žena je imala četvero djece, od kojih je dvoje bilo maloljetno. 42-godišnja žena je ubijena od strane njenog 45-godišnjeg bivšeg supru-

ga. Osamnestogodišnja žena žrtva je ubijena od strane njenog 29-godišnjeg partnera i njegovog 32-godišnjeg prijatelja.

Žena žrtva koja je ubijena od strane svog bivšeg supruga je ubijena vatrenim oružjem za koje je nepoznato da li je bilo u zakonitom ili nezakonitom posjedu počinjoca. Počinilac je izvršio samoubistvo nakon što je ubio ženu žrtvu. Žrtva i počinilac nisu živjeli zajedno i femicid se desio na ulici, u blizini mjesto na kome je radio počinilac.

Medijski izvještaji ukazuju da je godinu dana prije nego što se dogodilo ubistvo (aprila 2020. godine), žena žrtva prijavila policiji i tužilaštву da je izložena nasilju. Ova prijava je trebala voditi tome da tužilaštvo otvorí predmet o slučaju. Detaljni izvještaj o odsustvu reakcije javnih institucija u ovom slučaju se fokusirao na nedostatak pažnje od strane tužilaštva. Izvještaj su pripremili Pravni institut Kosova i Mreža žena Kosova.²⁶ Izvještaj je ukazao na **propuste tužilaštva da reaguje na prijave nasilja koje je žena žrtva podnijela deset dana prije nego što je ubijena od strane bivšeg supruga. Tužilaštvo je propustilo da pruži trenutnu i efikasnu zaštitu života i sigurnosti žene žrtve i propustilo je da izrekne dostupne mjere počinjocu (detaljna analiza slučaja je data u nastavku teksta).**

Medijski izvještaji o slučaju femicida 18-godišnje žene od strane njenog 29-godišnjeg partnera i njegovog 32-godišnjeg prijatelja ukazuju da je žrtva dva dana bila podvrgnuta seksualnom zlostavljanju, mučenju, i teško je pretučena. Nakon dva dana torture, počinjocu su je bez znakova života ostavili ispred lokalne bolnice. Žena žrtva je živjela sa počinjocem u njegovoj kući/stanu u periodu od dva mjeseca prije nego što se desilo ubistvo. Medijski izvještaji ukazuju da oba počinjoca imaju dugu istoriju kriminogenog ponašanja, uključujući pokušaj ubistva, krađe, napade na policajce, silovanje i druga krivična djela. Prema medijskim izvještajima, žena žrtva ili druga lica nisu podnijela predhodne prijave za nasilje u vezi sa ovim slučajem.

²⁴ "Shteti Me Mos Veprim Privon Nga Jeta Sebahate Sopin", Pravni institut Kosova i Mreža žena Kosova, mart 2021. godine. Analiza dostupna (na albanskom jeziku) na: <https://kli-ks.org/wp-content/uploads/2021/03/IKD-Shteti-me-mos-veprim-privon-nga-jeta-Sebahate-Sopi-17.03.2021.pdf>

ODGOVOR NADLEŽNIH INSTITUCIJA U SLUČAJEVIMA NASILJA PROTIV SEBAHATE MORINA KOJI SU PREDHODILI FEMICIDU²⁷

14. marta 2021. godine, 42-godišnja Sebahate Morina je ubijena od strane bivšeg supruga u Prištini, na Kosovu. U kratkom periodu nakon njenog ubistva, bivši suprug (L.S.) je počinio samoubistvo. Sebahatin bivši suprug je imao dugu istoriju činjenja nasilja u porodici. 2019. godine, L.S. je priveden nakon što je zlostavljao Sebahete. Izrečena mu je zaštitna mjera zabrane prilaska Sebahete do kraja 2020. godine koja je na kraju istekla. 3. marta 2021. godine, Sabahetina kćerka je obavjestila policiju daje L.S. izvršio nasilje u porodici nad njenom majkom. Osnovno tužilaštvo je ispitalo Sebahate; odbila je medicinsku pomoć i rekla je tužiocu da je imala "nesporazum" sa svojim bivšim mužem koji ju je fizički napao, te je odbila da dalje vodi slučaj. L.S. je takođe ispitana i negirao je zlostavljanje. Osnovno tužilaštvo je pozvalo Sebahate na drugo ispitivanje 4. marta 2021. godine, ali se ona nije odazvala pozivu. Nakon toga, Osnovno tužilaštvo nije preduzelo nikakve dodatne aktivnosti u vezi sa slučajem. Jedanaest dana kasnije, Sebahate Morina je brutalno ubijena od strane njenog bivšeg supruga.

Osnovno tužilaštvo je prekršilo nekoliko odredbi Istanbulske konvencije u vođenju slučaja Sebahate Morina. Pravni institut Kosova i Mreža žena Kosova su pripremili pravnu analizu²⁸ odgovora Osnovnog tužilaštva i dali preporuke²⁹ kako da adresiraju njihove propuste u primjeni standardnih operativnih procedura za nasilje u porodici. Osnovno tužilaštvo je prekršilo član 5, stav 2 Istanbulske konvencije, "Države članice će preduzeti potrebne zakonodavne i druge mjere kako bi djelovale uz dužnu pažnju u sprečavanju, istraživanju, kažnjavanju i osiguravanju naknade štete za sva djela nasilja obuhvaćena područjem primjene ove Konvencije koja su počinili nedržavni subjekti".³⁰ Osnovno tužilaštvo nije nastavilo da prati slučaj nasilja nad Sebahate niti je uzelo u obzir predhodne optužbe protiv njenog bivšeg muža. Tužilaštvo je takođe prekršilo član 12, stav 3 Istanbulske konvencije, "Sve mjere preduzete u skladu s ovim poglavljem će uzeti u obzir i odnosit će se na specifične potrebe osoba koje su postale ranjive uslijed

posebnih okolnosti te će u svoje središte staviti ljudska prava svih žrtava".³¹ Osnovno tužilaštvo je trebalo razmotriti retraumatizaciju kroz kontinuirano ispitivanje Sebahate i nespremnost žrtava porodičnog nasilja da direktno progovore protiv njihovih zlostavljača. Tokom čitave njihove kratke istrage, Osnovno tužilaštvo nije uzelo u obzir kontekst slučaja nasilja protiv Sebahate. Činjenica da se Sebahate nije pojavila na drugom ispitivanju nije značila da se nasilje nije dešavalo ili da njen život nije više bio u opasnosti. Osnovno tužilaštvo nije intervenisalo kada je Sebahate bila u opasnosti i propustilo je da je zaštititi. Kratko nakon njenog ubistva građani/ke Kosova su izašli na ulice da protestuju zbog načina na koji je pravosudni sistem vodio slučaj i u znak sjećanja na Sebahate.

SLUČAJ FEMICIDA MARIGONE OSMANI

Neuspjeh pravosudnog sistema da zaštititi Sebahate nije izolovan slučaj. Drugi nasilni slučaj femicida na Kosovu se dogodio u avgustu 2021. godine. Marigona Osmani je brutalno pretučena i ostavljena krvava na stepenicama bolnice u Uroševcu.³² Ustanovljeno je da je Marigona bila izložena seksualnom zlostavljanju i mučenju tokom dva dana prije nego što je nemarno ostavljena na stepenicama bolnice. Dva muškarca koji su su ostavili Marigonu, Dardan Krivaqa i Arber Sejdij, su imali predhodnu istoriju počinjenih krivičnih djela (silovanje, iznuda, prevara, zastrašivanje, razbojništvo, fizički napad, krađa i napad na policajca). Naročito nasilna priroda ovog femicida je vodila negovanju javnosti i održavanju više uličnih protesta. Ciklična priroda femicida se nastavlja na Kosovu zbog ugnjetavanja žena, patrijarhalnih stavova i neadekvatnog odgovora pravosuđa u slučajevima rodno zasnovanog nasilja.

²⁷"Analizu slučajeva femicida na Kosovu koji su se desili 2021. godine pripremila Mreža žena Kosova

²⁸"Shteti Me Mos Veprim Privon Nga Jeta Sebahate Sopin", Pravni institut Kosova i Mreža žena Kosova, mart 2021. godine. Analiza dostupna (na albanskom jeziku) na: <https://kli-ks.org/wp-content/uploads/2021/03/IKD-Shteti-me-mos-veprim-privon-nga-jeta-Sebahate-Sopin-17.03.2021.pdf>

²⁹"Kosovski pravni institut i Mreža žena Kosova su objavili izstraživački izvještaj u vezi sa ubistvom Sebahate Morina: Pravosudne institucije su zanemarile ovaj slučaj 17. marta 2021. godine, dostupan (na engleskom jeziku) na: <https://womensnetwork.org/kli-and-kwn-publish-the-investigation-report-regarding-the-murder-of-sebahate-morina-justice-institutions-neglected-this-case/>

³⁰"Konvencija Savjeta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, dostupna na: <https://rm.coe.int/168008482e>

³¹Ibid.

³²Novinski članak: "Da li je brutalno ubistvo Marigone Osmani prekretnica za kosovsko društvo?" Euronews, 2. septembar 2021. godine, dostupan na engleskom jeziku na: <https://www.euronews.com/my-europe/2021/09/02/is-the-brutal-murder-of-marigona-osmani-a-tipping-point-for-kosovan-society>

D]. CRNA GORA

Crna Gora je ratificovala Istanbulsku konvenciju u aprilu 2013. godine, i stupila je na snagu u avgustu 2014. godine. Statistička publikacija "Žene i muškarci u Crnoj Gori" (2020) pripremljena od Ureda za statistiku Crne Gore i Ministarstva za ljudska i manjinska prava Crne Gore ne sadrži bilo kakve podatke o nasilnim smrtima ili rodno uslovjenim ubistvima koji su razvrstani po spolu. Jedini zvanični statistički podaci koji su relevantni za razumijevanje opsega rodno zasnovanog nasilja u Crnoj Gori su vezani za nasilje u porodici (broj krivičnih djela i prekršaja, broj prijavljenih slučajeva nasilja u porodici, vrsta servisa podrške pruženih žrtvama, presude za krivična djela nasilja u porodici i broj osuđenih lica).³³

Državni izvještaj GREVIO ekspertskoj grupi iz 2017. godine specifično ne adresira rodno uslovljena ubistva žena (osim kroz predstavljanje prikupljenih podataka o nasilju prema ženama koje je rezultiralo smrtnim ishodom)³⁴, dok alternativni izvještaj organizacija civilnog društva referiše na podatke prikupljene od strane Centra za ženska prava kroz praćenje medijskih izvještaja i adresira pitanje femicida, ukazujući da je najmanje 21 žena ubijena u Crnoj Gori u periodu od 2011. godine do 2017. godine.³⁵ U svom osnovnom izvještaju za

Crnu Goru, GREVIO ekspertska grupa ne adresira direktno pitanje femicida, ali u vezi sa prikupljanjem administrativnih podataka "snažno ohrabruje vladine institucije Crne Gore da nastave napore na uvođenju harmonizovanih kategorija podataka, kao što su spol, dob, vrsta nasilja i vrsta odnosa počinjoca i žrtve, koji se trebaju prikupljati u redovnim intervalima od svih sektora administracije, uključujući agencije koje provode zakon, pravosudne institucije, relevantne socijalne servise, javni zdravstveni sektor i druge relevantne javne servise."³⁶

Kroz praćenje medijskog izvještavanja o slučajevima femicida, Centar za ženska prava iz Crne Gore je prikupio informacije o 2 slučaju ubistva žena u Crnoj Gori tokom 2021. godine. Broj identifikovanih slučajeva femicida ostaje isti, u poređenju sa podacima iz 2020. godine kada su takođe identifikovana 2 slučaja. Na osnovu medijskih izvještaja, žene žrtve su bile starosti 19 i 36 godina. Oba ubistva žena su se dogodila u gradskim područjima. 36-godišnja žena je imala sedmoro djece, od kojih su šestoro djece maloljetnici koji su ostali bez roditeljske brige. 15-godišnja kćerka jedne od žrtava je pretrpila teške tjelesne povrede jer je počinilac femicida takođe napao i nju.

³³"Žene i muškarci u Crnoj Gori", 2020. godina, Ured za statistiku Crne Gore i Ministarstvo za ljudska i manjinska prava Crne Gore, strane 42-43. Dostupno na: <https://www.monstat.org/uploads/files/publikacije/%C5%BDene%20i%20mu%C5%A1karci%20u%20Crnoj%20Gori.pdf>

³⁴Osnovni izvještaj Crne Gore GREVIO ekspertskoj grupi, 2017. godina, dostupno na: <https://rmcoe.int/grevio-inf-2017-6/168073368f>

³⁵"NGO izvještaj o primjenu Konvencije Savjeta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilju u porodici u Crnoj Gori", 2017. godine, podnesen od Centra za ženska prava, Sigurne ženske kuće, SOS linije za žene i djecu žrtve nasilja iz Nikšića, SOS linije za žene i djecu žrtve nasilja iz Podgorice, strana 8. Dostupno na: <https://rmcoe.int/report-ngo-montenegro-2/168073c980>

³⁶"GREVIO osnovni evaluacijski izvještaj za Crnu Goru", 2018. godina

19-godišnja žena žrtva je ubijena od strane svog 28-godišnjeg bivšeg partnera, dok je 36-godišnja žena ubijena od strane njenog 50-godišnjeg supruga koji je počinio samoubistvo nakon femicida.

Obe žene žrtve su ubijene u njihovim domovima, koji takođe ostaju najopasnije mjesto za žene koje su izložene nasilju u Crnoj Gori. Za razliku od podataka o femicidima koji su se dogodili u Crnoj Gori u 2020. godini, u oba slučaja žene žrtve su prijavljivale predhodno nasilje javnim institucijama (policija, centri za socijalni rad, tužilaštva), koje su propustile da procjene sve rizične faktore za bezbjednost žrtava i propustile da hitno reaguju da efikasno zaštite žene žrtve.

U prvom slučaju femicida, 19-godišnja žena žrtva je ubijena vatrenim oružjem ispred njene kuće/stana, kada je počinilac takođe ranio i oca žene žrtve. Iz medijskih izvještaja o slučaju, poznato je da je vatreno oružje bilo u nezakonitom posjedu počinjoca femicida. Slično tome, u slučaju femicida u Crnoj Gori koji je zabilježen 2020. godine, žena žrtva je ubijena od strane muža vatrenim oružjem, međutim, on je zakonito posjedovao oružje na osnovu profesije, jer je bio policajac. Medijski izvještaji takođe ukazuju da je počinilac uhodio i uz nemiravao žrtvu i njenu porodicu tokom nekoliko mjeseci. Mjesec dana prije ubistva, žena žrtva je prijavila napade i ozbiljne prijetnje po njen život policiji, i tužilaštvo ih je kvalifikovalo kao prekršaj nasilja u porodici.

Drugi slučaj femicida 36-godišnje žene se dogodio u kući u kojoj je živjela sa svojim suprugom koji je počinilac ubistva. On ju je prebio do smrti tupim objektom, napao je jednu od njihovih kćerki, dok su druga djeca prisustvovala nasilju i ubistvu njihove majke. Medijski izvještaji ukazuju da je žena žrtva prijavljivala nasilje kontinuirano tokom dužeg vremenskog perioda, da su sve lokalne javne institucije koje su prepoznate kao subjekti zaštite od nasilja bile upoznate sa slučajem, i da je počinilac nasilja predhodno bio osuđivan za nasilje u porodici.

NEUSPJELA ZAŠTITA ŽENE ŽRTVE NASILJA U CRNOJGORI³⁷

30. septembra 2021. godine, 19-godišnja Š. B. Je ubijena od strane vanbračnog partnera I.Đ., u dvorištu njene kuće. Tom prilikom, počinilac je teško ranio njenog oca i ugrozio živote njene majke i bake i nakon toga je pobegao sa lica mjesta.

Mjesec dana prije ubistva (25. avgusta 2021. godine), Š.B. je zatražila zaštitu od institucija podnoseći prijavu protiv I.Đ. policiji. U prijavi je navela da je I.Đ. došao u njenu kuću u 11 sati uveče, i ušao preko terase. Kada je pokušala da zatvoriti vrata terase, on ju je odgurnuo i ušao u kuću, prijeteoći joj da će je ubiti u prisustvu njene maloljetne braće i sestara govoreći: "Nećeš biti ničija druga na nebū ili na zemlji, neću ti dozvoliti da se udaš za drugog, proliće se krv za ovu stvar, tvoj život je u mojim rukama". U izvještaju je takođe izjavila ju je tokom tri mjeseca nakon što je napustila vanbračnu zajednicu i vratila se da živi sa svojim roditeljima, I.Đ. kontinuirano uz nemiravalo i prijetio joj telefonom i dolazeći u kuću njenih roditelja. Takođe je izjavila da se zbog ponašanja I.Đ. osjećala ugroženo i da je bila u strahu za svoj život. I.Đ. je bio nasilan tokom vremena koje su živjeli zajedno, zbog čega je odlučila da napusti vanbračnu zajednicu i da se vrati svojim roditeljima.

U svojoj izjavi, policijska uprava je izjavila da su, po ovoj prijavi, prikupljene informacije od Š.B. i I.Đ. u službenim prostorijama Centra javne bezbjednosti u Podgorici. Dežurni tužilac u Osnovnom državnom tužilaštvu u Podgorici je obavješten o navodima iz prijave i sadržaju izjava, ali je izjavio da u ovom specifičnom slučaju nema elemenata krivičnog djela. Policija je nakon toga procesuirala ovu prijavu kao

kršenje člana 36, stava 2 Zakona o zaštiti od nasilja u porodici.

Na osnovu uvida u prijavu Š. B. Koju je podnijela policijskoj upravi 26. avgusta 2021. godine i izjave ovlaštenog tužioca, izjava i javnih istupa predstavnika Ministarstva unutrašnjih poslova i Tužilaštva, i naročito na osnovu razgovora koje su članice tima Centra za ženska prava imale sa roditeljima žrtve, članovima proširene porodice i zajednice, zaključujemo da su se dogodili ozbiljni propusti u ovom slučaju. U nastavku slijedi analiza postupanja pojedinačnih institucija.

POLICIJA

- Neadekvatna procjena rizika. U svojim izjavama, policijski službenici su izjavili da je procjena rizika napravljena tokom podnošenja prijave, i da je pokazala da je slučaj umjerenog do visokog rizika. Međutim, tokom pregleda dokumenta procjene rizika, indikatori koji su ukazivali na visoki rizik od novih akata nasilja su jasno naznačeni. Osim toga, ranije krivične evidencije I.Đ. ukazuju na istoriju njegovog nasilnog ponašanja, povezanost sa kriminalnim aktivnostima i mogućnost posjedovanja oružja, o čemu je policija imala evidenciju. Policija nije pribavila informacije o istoriji nasilja i nije ispitala svjedoke. Sve ovo ukazuje da, iako je provela procjenu rizika, policija nije adekvatno procijenila realni rizik po bezbjednost žrtve.

- Žrtva nije dobila sve neophodne informacije o njenim pravima. Žrtva nije bila informisana o pravu na besplatnu pravnu pomoć i mogućnosti da ima pratnju osobe od povjerenja, nije dobila adekvatna objašnjenja o sudskoj proceduri, zbog čega Š.B. nije znala šta da očekuje u Sudu za prekršaje.

- Iako se nasilni događaj desio u prisustvu **maloljetne djece** (sestre oštećene), policija je propustila da ih posmatra kao oštećena lica/svjedočke događaja i nije ih uključila u zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka.

- Nisu provedene sve sigurnosne provjere, kao što je pretres mjesta prebivališta počinjoca, što bi odredilo da li posjeduje oružje koje mu se moralno oduzeti. Ovo je od naročite važnosti zbog činjenice da je I.Đ. povratnik koji je već bio odgovoran za nasilno ponašanje i da je žrtva u prijavi navela da joj je upućivao ozbiljne prijetnje po život.

- Neuspjeh da se spriječi bjekstvo i osigura hapšenje I.Đ. nakon što je počinjeno krivično djelo. Nakon neuспjene trodnevne policijske potrage, I.Đ. je bio uhapšen samo zato što se predao policiji.

- U izvještaju koji je proslijeđen Sudu za prekršaje, policija nije predložila izricanje zaštitnih mjera u skladu sa Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici.

OSNOVNO DRŽAVNO TUŽILAŠTVO U PODGORICI

Kancelarija tužilaštva je pokazala neefikasnost u usmjeravanju policijske istrage. Bez provođenja sigurnosne procjene identiteta I.Đ. kao prijavljenog lica i bez uvida u njegovu krivičnu evidenciju, Osnovno državno tužilaštvo je procjenilo da nema elemenata krivičnog djela Nasilja u porodici i porodičnoj zajednici (član 220 Krivičnog zakona Crne Gore). Tužilaštvo nije tražilo pribavljanje drugih dokaza, kao što su izjave svjedoka i zasnovalo je procjenu na telefonskoj komunikaciji sa policijom, bez direktne komunikacije sa Š. B. kao žrtvom nasilja. Nakon izjave, Osnovno državno tužilaštvo se povuklo iz daljeg postupka u ovom slučaju.

SUD ZA PREKRŠAJE

Uočeno je više propusta od strane Suda za prekršaje, koji je bio ovlašten da djeluje po zahtjevu za pokretanje prekršajnog postupka koji je uputila policija, a na osnovu izjave Osnovnog državnog tužilaštva da nisu utvrđeni elementi krivičnog djela.

- Sudija je propustio da informiše žrtvu o pravu na besplatnu pravnu pomoć.

- Sudija nije dozvolio žrtvi da bude u pratnji osobe od povjerenja – njenog oca u toku saslušanja, iako je Š.B. to tražila i iako je imala pravo da bude u pratnji osobe od povjerenja prema Zakonu o zaštiti od nasilja u porodici.

- Sudija nije dozvolio žrtvi da se ne suoči sa počiniocem, ali je Š.B. istrajala i svjedočila u sudnici, u neposrednoj blizini počinjoca i njegovog advokata, što je doprinijelo tome da se osjeća zastrašeno i nesigurno i što je uticalo na njeno svjedočenje pred sudom.

- Sud je donio oslobođajuću presudu, bez informisanja žrtve, koja je vjerovala da je zaštitna mjera zabrane prilaska žrtvi izrečena u postupku protiv I.Đ.

- Žrtva nije nikada zaprimila pismenu odluku Suda za prekršaje. Ova odluka je pribavljena tek nakon njenog ubistva i na zahtjev Operativnog tima za borbu protiv nasilja prema ženama i nasilja u porodici.

²²Nasilje u porodici i porodičnoj zajednici, član 190 Krivičnog zakonika Republike Srpske reguliše da "Ko prekrši zaštitne mjere ili hitne mjere zaštite od nasilja u porodici koje mu je sud odredio na osnovu zakona, kazniće se novčanom kaznom i kaznom zatvora do tri godine."

UBISTVA ŽENA
U REGIJI ZAPADNOG BALKANA
2021
IZVJEŠTAJ

E]. SJEVERNA MAKEDONIJA

Sjeverna Makedonija je ratificovala Istanbulsku konvenciju u decembru 2017. godine, a stupila je na snagu 2018. godine. Osnovna evaluacijska procedura od strane GREVIO ekspertske grupe je u toku, državni izvještaj o primjeni Istanbulske konvencije je podnesen u aprilu 2022. godine, dok su alternativni izvještaji podneseni od strane organizacija civilnog društva. Posljednji statistički podaci koji su dati u publikaciji "Žene i muškarci u Sjevernoj Makedoniji" (2021) ukazuju da su zvanične statistike o ubistvima u Sjevernoj Makedoniji razvrstane po spolu u vezi sa uzrokom smrti (bez specifične referencije na nasilje u porodici ili rodno zasnovana ubistva žena), kao i nasilne smrti (nesreće, samoubistva i ubistva). Zvanični statistički podaci u Sjevernoj Makedoniji stoga ne pružaju podatke koji bi omogućili identifikovanje obima femicida u zemlji. Novi Zakon o sprečavanju i zaštiti od nasilja prema ženama i nasilja u porodici Sjeverne Makedonije je stupio na snagu 6. maja 2021. godine. Prema posljednjim anketama, Sjeverna Makedonija ima veoma nisku stopu prijavljivanja nasilja u porodici – samo 2% žena koje su iskusile nasilje su ga prijavile nadležnim javnim institucijama.⁴⁰

Mreža protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici iz Sjeverne Makedonije je prikupila podatke o 6 slučajeva ubistava žena u Sjevernoj Makedoniji tokom 2021. godine.

U poređenju sa 4 slučaja koji su identifikovani tokom 2020. godine, ovo predstavlja povećanje od 50% u broju medijski izvještenih slučajeva femicida. Na osnovu prikupljenih podataka, prosječna starost žena žrtava femicida je 63 godine starosti – najmlađa žena žrtva je imala 34 godine, dok je najstarija žena žrtva imala 85 godina. Pet ubistava žena žrtava se desilo u gradskim područjima (Skopje, Strumica, Ohrid, Struga), dok se jedno ubistvo žene dogodilo u seoskom području u blizini Skopja, glavnog grada Sjeverne Makedonije. Podaci o broju djece koja su ostala bez majki su ostali nepoznati i van fokusa medijskog izvještavanja, osim u jednom slučaju femicida koji je počinio odrasli sin žene žrtve.

Počinoci 3 ubistva žena su ostali nepoznati, jedna žena je ubijena od strane njenog supruga, jedna žena je ubijena od strane njenog sina, i jedna žena je ubijena od strane dva maloljetnika (13 i 14 godina). Ostala dva poznata počinioца su imali 39 i 62 godine.

Oružje korišteno od počinioца/okolnosti ubistava žena su, kako slijedi: dvije žene su ubijene nožem, jedna žena je zadavljena, dok su oružja korištena od počinilaca i okolnosti ubistva u vezi sa tri femicida ostali nepoznati javnosti kroz medijsko izvještavanje.

Dom ostaje mjesto najvećeg rizika za žene žene izložene nasilju da postanu žrtve femicida u Sjevernoj Makedoniji.

Tokom 2021. godine, 5 od 6 žena žrtava (83,33%) su ubijene u njihovoј kući/stanu ili kući/stanu koji su dijelile sa počiniocem, dok je 3 od 4 femicida (75%) u 2020. godini u Sjevernoj Makedoniji počinjeno u domu žena žrtava. Nedavno objavljena Analiza slučajeva femicida u Republici Sjevernoj Makedoniji u periodu od 2017. godine do 2020. godine, pripremljena od Mreže protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici iz Sjeverne Makedonije je takođe potvrdio da se "većina ubistava (50%) dogodila u porodičnom domu, mjestu gdje su počinilac i žrtva živjeli zajedno, dok se 25% ubistava dogodilo u domu u kojem je žrtva živjela sama, sa roditeljima ili drugim članovima porodice."⁴¹

U svim identifikovanim slučajevima femicida u 2021. godini u Sjevernoj Makedoniji, ostalo je nepoznato da li je nasilje bilo predhodno prijavljivano javnim institucijama, jer se medijski izvještaji nisu fokusirali na ove činjenice.

U jednom slučaju femicida koji se dogodio u kući porodičnih prijatelja, suprug žene žrtve je pokušao samoubistvo nakon ubistva supruge, dok je u ostalim slučajevima ostalo nepoznato da li je počinilac pokušao ili izvršio samoubistvo.

⁴⁰ OSCE misija u Skopju, OSCE-ovo istraživanje o nasilju nad ženama: Sjeverna Makedonija – Dobrobit i sigurnost žena, 2019. godina. Dostupno na: https://www.osce.org/files/f/documents/3/5/419264_1.pdf

⁴¹ Elena Dimuševska, „Analiza slučajeva femicida, ubistava žena u Republici Sjevernoj Makedoniji u periodu od 2017. godine do 2020. godine“, Mreža protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici Sjeverne Makedonije, Skopje, 2021. godina, strana 26. Cjelokupni izvještaj na engleskom jeziku dostupan na: https://glasprotivnasilstvo.org.mk/wp-content/uploads/2021/12/Femicid-EN_6.2.pdf

LOKACIJA UBISTAVA ŽENA U SJEVERNOJ MAKEDONIJI	2021	2020	UKUPNO
ZAJEDNIČKA KUĆA/STAN ŽRTVE I POČINIOCA	1 [17%]	3 [75%]	4
KUĆA/STAN ŽRTVE	4 [67%]	0	4
U KUĆI PRIJATELJA	1 [17%]	0	1
NEPOZNATA LOKACIJA	0	1	1

SLUČAJ FEMICIDA U SJEVERNOJ MAKEDONIJI⁴²

Tokom 2021. godine, 6 žena je ubijeno u različitim gradovima Sjeverne Makedonije kao rezultat femicida. Mreža protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici u Sjevernoj Makedoniji je odlučila da pripremi kratki izvještaj o slučaju femicida koji se dogodio 21. aprila 2021. godine u Strugi. Ovaj slučaj je uključivao ne samo ubistvo žene, već i pokušaj samoubistva počinjoca nakon što je ubio svoju suprugu. Žrtvaje S.R., 34-godišnja žena iz Bitole, koja je privremeno živjela u Strugi sa J.R., njenim 39-godišnjim suprugom. Žrtva i počinilac su imaju dvoje zajedničke maloljetne djece. Te večeri, žrtva i njen suprug su bili u posjeti prijateljima u njihovoј kući. Nakon što su iznenada započeli svađu pred prijateljima, suprug je izgubio kontrolu, uzeo je nož i ubio je žrtvu više puta u području stomaka, što je rezultiralo njenom smrću. Nakon ubistva, J.R. je pokušao da pobegne ali je spriječen, te je pokušao samoubistvo nožem. Hitno je prevezen u bolnicu i preživio je.

Informacije o tome kako su institucije vodile slučaj nisu dostupne. Jedini javno dostupni podaci ukazuju da je javno tužilaštvo prikupilo sve dokaze i započelo ispitivanje svjedoka. Mreža protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici u Sjevernoj Makedoniji će pratiti slučaj kako bi identifikovala da li je nasilje bilo prijavljeno prije ubistva žene.

Helsinski komitet za ljudska prava Sjeverne Makedonije (HCHRNM) je javno reagovao isti dan kada se desio femicid⁴³ zahtijevajući da se femicid prepozna kao krivično djelo u Krivičnom zakonu Sjeverne Makedonije. HCHRNM se zalaže da proces usklađivanja novog Zakona o sprečavanju i zaštiti od nasilja nad ženama i nasilja u porodici sa Istanbulskom konvencijom i inkriminiranje različitih oblika rodno zasnovanog nasilja mora treba uključivati i femicid kao najteži oblik rodno zasnovanog nasilja nad ženama.

⁴²Studio slučaja pripremila Mreža protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici u Sjevernoj Makedoniji

⁴³"Publikum -" 21 April 2021, : <https://www.publikum.mk/po-sluchajot-so-ubistvo-na-zhena-vo-struga-helsinskiot-komitet-bara-femiczidot-da-bide-del-od-krivichnot-zakonik/>

F]. SRBIJA

Srbija je ratificovala Istanbulsku konvenciju u novembru 2013. godine i stupila je na snagu u avgustu 2014. godine. Posljednja statistička publikacija "Žene i muškarci u Srbiji"⁴⁴(2020) pripremljena od Ureda za statistiku Republike Srbije ukazuje da podaci razvrstani po spolu postoje za slučajevе nasilnih smrти (razvrstane po kategorijama nesreće, samoubistva, ubistva, drugo), prema kojima je 30 žena ubijeno u Srbiji tokom 2019. godine. Prema državnom izvještaju podnesenom GREVIO ekspertskoj grupi (2018), "Ministarstvo unutrašnjih poslova vodi podatke razvrstane po vrsti krivičnog djela, uključujući femicid i krivična djela koja su rezultirala smrću žena i djece žrtava nasilja, kao i prema broju i spolu žrtava i počinilaca."⁴⁵ Statistički podaci dati u izvještaju ukazuju da je 137 žena starijih od 14 godina identifikovano kao žrtve krivičnih djela koja su rezultirala smrću, a ovaj podatak je zabilježen od Ministarstva unutrašnjih poslova u periodu od 2014. godine do 2017. godine. Tokom istog perioda, 5 žena su ubijene kao rezultat krivičnog djela Nasilje u porodici (član 194 Krivičnog zakona Srbije)⁴⁶, 48 žena je ubijeno kao rezultat krivičnog djela Ubistvo (član 113 Krivičnog zakona Srbije), i 72 žene su ubijene kao rezultat krivičnog djela Teško ubistvo (član 114 Krivičnog zakona Srbije). Međutim, kao i u drugim zemljama u regiji Zapadnog Balkana, ostaje nepoznato koliko ovih ubistava su bila rodno motivisana/uslovljena ubistva žena.

Zakon o sprečavanju nasilja u porodici Srbije je uveo obaveznu procjenu rizika ukoliko se žrtva nalazi u trenutnoj opasnosti od nasilja, uključujući i ako je "mogući počinilac ranije ili neposredno prije procjene rizika izvršio nasilje u porodici i da li je spreman da ga ponovi, da li je prijetio ubistvom ili samoubistvom, posjeduje li oružje, da li je mentalno bolestan ili zloupotrebljava psihoaktivne supstance, da li postoji sukob oko starateljstva nad djetetom ili održavanja ličnih odnosa djeteta i

roditelja koji je mogući počinilac, da li je mogućem počiniocu izrečena hitna mјera ili određena mјera zaštite od nasilja u porodici, da li žrtva doživljava strah i kako ona procjenjuje rizik od nasilja."⁴⁷

Na osnovu kontinuiranog praćenja izvještavanja medija i odgovora javnih institucija, Autonomni ženski centar iz Srbije je prikupio podatke o 20 slučajeva femicida u Srbiji tokom 2021. godine, što predstavlja smanjenje od 20% u odnosu na 26 slučajeva femicida koji su identifikovani kroz medijsko izvještavanje u 2020. godini.

Prosječna dob žena žrtava je 55 godina – najmlađa žrtva femicida u Srbiji u 2021. godini je imala 27 godina, a najstarija žrtva je imala 86 godina. Tridesetoro djece je izgubilo svoje majke, a od tog broja 12-toro djece (40%) su maloljetnici/ce.

Dvanaest ubistava žena (60% od ukupnog broja identifikovanih slučajeva famicida) se dogodilo u gradskim prođurućjima, dok se 8 ubistava dogodilo u seoskim područjima.

U vezi sa odnosom žrtava i počinilaca femicida, 5 žena je ubijeno od strane njihovih supruga, 4 žene su ubijene od bivših supruga, 3 žene su ubijene od njihovih partnera, 3 žene su ubili njihovi sinovi, 2 žene su ubili unuci. Jednu ženu je ubio bivši partner, jednu ženu je ubio dalji rođak, i jedna žena je ubijena od strane majstora koji je povremeno radio za nju i koji je, prema izvještavanju medija, bio zaljubljen u žrtvu. U dva slučaja femicida počinjena od strane bivših supruga žrtava, medijsko izvještavanje ukazuje da su identifikovane dodatne žrtve – u prvom slučaju, osim ubistva svoje bivše žene, počinilac nasilja je ubio i njenu majku i oca, i pokušao je da ubije njenog brata. U drugom slučaju femicida, počinilac je takođe ubio svoje dvije kćerke (19 i 15 godina starosti).

⁴⁴ "Žene i muškarci u Srbiji", 2020. godina, Ured za statistiku Republike Srbije, strane 167-168. Dostupno na: <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/PdfE/G20216001.pdf>

⁴⁵ Izvještaj Srbije GREVIO ekspertskoj grupi, 2018. godina, strana 56. Dostupno na: <https://rm.coe.int/state-report-serbia/pdfa/168094afec>

⁴⁶ Ibid, strana 15 Aneksa, tabele 11-12. Napomena: Izvještaj ukazuje da su ovi podaci prikupljeni za svrhu pripreme izvještaja GREVIO ekspertskoj grupi i da nisu na drugi način dostupnijavnosti

⁴⁷ Član 16, Zakona o sprečavanju nasilja u porodici u Srbiji, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 94/16

IDENTIFIKOVANI POČINIOCI
FEMICIDA U SRBIJI

2021

2020

UKUPNO

	2021	2020	UKUPNO
SUPRUG	5 [25%]	8 [31%]	13
PARTNER	3 [15%]	8 [31%]	11
BIVŠI SUPRUG	4 [20%]	1 [4%]	5
SIN	3 [15%]	2 [8%]	5
BIVŠI PARTNER	1	2	3
PASTORAK	0	2	2
UNUK	2	0	2
BRAT	0	1	1
ZET	0	1	1
KOMŠIJA	0	1	1
DRUGI ROĐAK	1	0	1
DRUGO [MAJSTOR KOJI JE RADIO ZA ŽRTVU]	1	0	1

Podaci prikupljeni od Autonomnog ženskog centra kroz praćenje medija u Srbiji ukazuju da je identifikovano 20 počinilaca femicida u 2021. godini – prosječna dob počinilaca je 46 godina – najmlađi počinilac je imao 18 godina (unuk žrtve), dok je najstariji počinilac imao 67 godina (suprug žrtve). Od 20 identifikovanih počinilaca, 5 počinilaca (25%) je počinilo samoubistvo (2 bivša supruga, 2 partnera žrtava, i jedan bivši partner žrtve), dok su 2 počinioца pokušala samoubistvo (u oba slučaja suprug žrtve) nakon počinjenog ubistva. Oružje korišteno od počinioца/okolnosti smrti su bile, kako slijedi: 6 žena je ubijeno vatrenom oružjem (pištolj, puška), a samo u jednom slučaju vatreno oružje je bilo u zakonitom posjedu počinioца, dok su u ostalim slučajevima počinioци nezakonito posjedovali oružje ili ovoj činjenici nije dat fokus u medijskom izvještavanju. **U poređenju sa podacima prikupljenim tokom 2020. godine takođe kroz medijsko izvještavanje, vidljivo je da je većina slučajeva femicida u Srbiji bila počinjena vatrenom oružjem u nezakonitom posjedu počinilaca.** Od 14 slučajeva femicida počinjenih vatrenom oružjem u periodu 2020. godina – 2021. godina, samo u 2 slučaja (14% od ukupnog broja femicida počinjenih vatrenom oružjem) medijski izvještaji ukazuju da je vatreno oružje bilo u zakonitom posjedu počinioца. Pet žena je ubijeno kuhinjskim nožem, četiri žene su prebijene do smrti, dvije žene su ubijene sjekirom, jedna žena je ubijena čekićem, jedna žena je ubijena metalnom šipkom, i jedna žena je ubijena oštrim predmetom.

ORUŽJE KORIŠTENO U UBISTVIMA ŽENA U SRBIJI	2021	2020	UKUPNO
HLADNO ORUŽJE [NOŽ, SJEKIRA]	7 [35%]	12 [46%]	19
VATRENO ORUŽJE/EKSPLOZIVNE NAPRAVE [PIŠTOLJ, PUŠKA, KALAŠNIKOV, BOMBA]	6 [30%]	8 [31%]	14
PREMLAĆIVANJE DO SMRTI	4 [20%]	3 [12%]	7
SPALJIVANJE	0	1	1
OŠTRI OBJEKTI	1	0	1
DAVLJENJE	0	1	1
TUPI PREDMETI [ČEKIĆ]	1	1	2
METALNA ŠIPKA	1	0	1

U vezi sa 5 identifikovanih počinilaca femicida u Srbiji u 2021. godini, medijski izvještaji ukazuju da su imali istoriju kriminalnog ponašanja u vezi sa nasiljem u porodici i drugim krivičnim djelima vezanim za nasilje. U jednom slučaju femicida, medijski izvještaji ukazuju da je počinilac udavio svoju djevojku 1998. godine, i da je pokušao da ubije svoju drugu žrtvu 2007. godine, prije nego što je ubio svoju sadašnju partnericu. Služio je kaznu zatvora u dva navrata i njegova kazna za prvo ubistvo je bila smanjena (bio je osuđen na 9 godina zatvora, odslužio je 1,5 godinu manje). U drugom slučaju femicida, medijski izvještaji ukazuju da je počinilac femicida (suprug žrtve) predhodno bio prekršajno kažnjen. U trećem slučaju, medijski izvještaji ukazuju da je počinilac (sin žrtve) bio predhodno priveden od strane policije na osnovu prijava za nasilje koje je podnijela žrtva. U četvrtom slučaju, medijski izvještaji ukazuju da je počinilac femicida (bivši partner žrtve) predhodno bio suspendovan sa posla (kao policijski službenik) i osuđen za nasilje. U petom slučaju femicida, medijski izvještaji ukazuju da je počinilac (bivši suprug žrtve) često bio u zatvoru zbog ponovljenog kriminalnog ponašanja.

Prikupljeni podaci za Srbiju ukazuju kontinuirani trend niske stope femicida u kojima je nasilje predhodno bilo prijavljivano nadležnim javnim institucijama (centrima za socijalni rad, policiji, tužilaštvo,

sudovima, itd.). Od 20 slučajeva ubistava žena u Srbiji u 2021. godini, medijski izvještaji ukazuju da je samo u vezi sa 5 slučajeva (25%), nasilje predhodno bilo prijavljivano nadležnim javnim institucijama, dok je u vezi sa jednim slučajem femicida nasilje predhodno bilo prijavljivano javnim institucijama u Crnoj Gori. U 4 slučaja femicida, nasilje je bilo prijavljivano policiji i tužilaštvo, dok je u jednom slučaju nasilje bilo prijavljivano centru za socijalni rad, policiji i tužilaštvu. Podaci prikupljeni u 2020. godini kroz praćenje medijskog izvještavanja u Srbiji ukazuju da je nasilje bilo predhodno prijavljivano nadležnim javnim institucijama samo u vezi sa 4 slučaja (15%), od 26 identifikovanih slučajeva femicida. **Kao i u drugim zemljama u regiji Zapadnog Balkana**, ovi podaci trebaju biti uzeti sa rezervom, jer medijskim izvještajima o slučajevima femicida obično nedostaju istraživački podaci o vremenu koje je predhodilo femicidu – da li je žrtva predhodno prijavljivala nasilje nadležnim javnim institucijama i kakve su bile njihove reakcije i mјere koje su preduzeće u cilju sprječavanja daljeg nasilja kroz adekvatnu procjenu rizika i primjenu dostupnih mјera kako bi se osigurala bezbjednost žrtve.

U svom izvještaju o institucionalnom odgovoru na prijave nasilja koje su predhodile femicidu (2022), Autonomni ženski centar je ukazao na **brojne izazove i otvorena pitanja u vezi sa institucionalnim rukovođenjem prijavama koje su podnesene prije femicida –**

“neblagovremeno postupanje po prijavama, neprepoznavanje nasilja, neevidentiranje prijava nasilja u porodici, propuštanje informisanja drugih nadležnih institucija o zaprimljenim prijavama i razmjene informacija o slučajevima nasilja sa drugim nadležnim institucijama, propuštanje pribavljanja dodatnih informacija od drugih institucija, tretiranje nasilja kao sukoba supružnika ili porodičnog sukoba, uspostavljanje ili uslovljavanje pokretanja postupka svjedočenjem žrtve, potpuno odsustvo ili neadekvatna procjena sigurnosnih rizika, zanemarivanje, ignorisanje ili propuštanje prepoznavanje indikatora visikog rizika od fatalnog ishoda nasilja, odsustvo standardizovanih mehanizama za praćenje izrečenih mjeru (mjeru bezbjednosti, zaštitnih mjeru protiv nasilja u porodici, hitnih mjeru zaštite), tretiranje djela nasilja samo kao nasilje u porodici koje je rezultiralo ozbiljnom posjedicom umjesto krivičnog djela nasilja u porodici koje je rezultiralo smrću ili krivičnog djela (teškog) ubistva.”⁴⁸

Podaci prikupljeni od Autonomnog ženskog centra u 2021. godini za Srbiju ukazuju da dom ostaje najopasnije mjesto za žene žrtve nasilja, kao što je identifikovano u drugim zemljama u regiji Zapadnog Balkana. U 12 slučajeva femicida (60%), žrtve i počinioци femicida su živjeli zajedno prije ubistva, dok u 8 slučajeva nisu dijelili zajedničko domaćinstvo.

LOKACIJA UBISTVA ŽENA U SRBIJI	2021	2020	TOTAL
ZAJEDNIČKA KUĆA/STAN ŽRTVE I POČINIOCA	12 [60%]	15 [58%]	27 [59%]
KUĆA/STAN ŽRTVE	3 [15%]	4 [15%]	7 [15%]
KUĆA RODITELJA ŽRTVE	1	1	2
KUĆA/STAN POČINIOCA	0	1	1
NA ULICI	1	2	3
NA RADNOM MJESTU	1	1	2
U KAFIĆU	1	0	1
U AUTU	1	2	3

Počinioци femicida su u 12 slučajeva femicida ubistva izvršili u njihovoј zajedničkoj kući/stanu. Tri ubistva su se dogodila u kući/stanu žrtava, od kojih je jedno ubistvo počinjeno ispred zgrade u kojoj je živjela žrtva. Jedna žena je ubijena na ulici – udario ju je auto koje je vozio njen bivši muž. Jednu ženu je bivši muž ubio puškom na njenom radnom mjestu. Jedna žena je ubijena u kući njenih roditelja, koje je počinilac takođe usmratio i pokušao je da ubije i njenog brata. Jedna žena je ubijena iz pištolja na radnom mjestu i počinilac je takođe ubio i dvoje njenih radnih kolega. Jednu ženu je partner ubio iz pištolja u kafiću na benzinskoj pumpi. Jedna ženu ženu je partner ubio iz pištolja u autu.

⁴⁸ Vedrana Lacmanović, “Kad institucije zakažu ostaje tišina”, Analiza institucionalnog odgovora na prijave nasilja koje su predhodile femicidima (2017-2018), Autonomni ženski centar, Beograd, Srbija, strana 54. Kompletan izvještaj dostupan na: https://www.womenngo.org.rs/images/publikacije-dp/2022/Kad_institucije_zakazu_ostaje_tisina.pdf

ODGOVOR NADLEŽNIH INSTITUCIJA U SLUČAJU FEMICIDA U SRBIJI

75-godišnja žena, majka dva odrasla sina, ubijena je 2021. godine od strane jednog od sinova. Prva prijava protiv počinjocu relevantnim institucijama je podnese na petnaest godina prije ubistva. Počinilac je bio ovisnik o narkoticima (koristio je psihoaktivne supstance), i u više navrata je zadržan na liječenju. U periodu od 2006. godine do 2018. godine, žrtva je kontaktirala institucije najmanje 16 puta: policija ima 10 zabilježenih prijava protiv počinjocu (od 2012. godine do 2018. godine), Okružno javno tužilaštvo je zabilježilo 3 zaprimljene prijave protiv počinjocu (od 2006. godine do 2014. godine), i Centar za socijalni rad je takođe zabilježio isti broj prijava (u periodu od 2006. godine do 2016. godine).

U vezi sa ponašanjem policije: policija je reagovala na četiri prijave putem asistiranja u smještaju počinjocu u zdravstvenu ustanovu na liječenje; reagovali su na 3 prijave tako što su ispitali počinjoca, obavijestili Okružno javno tužilaštvo i Centar za socijalni rad i poslali su počinjoca u zdravstvenu ustanovu na liječenje; reagovali su na tri prijave tako što su upozorili počinjoca i poslali su ga u zdravstvenu ustanovu na liječenje.

Okružno tužilaštvo je napomenulo da je počinilac bio upućen na obavezno liječenje u zdravstvenoj ustanovi nakon prve prijave nasilja koju su zaprimili, dok su druge dvije prijave odbačene jer je žrtva odbila da svjedoči.

Centar za socijalni rad je istakao da je u vezi sa prvom prijavom počinilac bio upućen u zdravstvenu ustanovu na obavezno liječenje i da je kasnije pušten; u vezi sa drugom prijavom, radnici/ce Centra su pružili savjetovanje žrtvi koja je došla da podigne redovnu finansijsku pomoći i koja ih je obavještavala o razvoju situacije (ne samo o nasilju u kući, već i o borbi za starateljstvo u koju je bio uključen počinilac); takođe su pružili savjetovanje počinjocu (koji je pravno bio pod starateljstvom žrtve); radnici/ce Centra su ih takođe posjetili kod kuće, razvili set mjera i usluga; takođe su zabilježili da je žrtva odbila da počinilac bude smješten u instituciju i odbila je da podnese prijavu protiv njega tvrdeći da se on promijenio i da sada uzima lijekove. U svom odgovoru, Centar za so-

cijalni rad je naveo da je u vezi sa posljednjom prijavom protiv njega počinilac odveden u psihijatrijsku ustanovu gdje je odbijen njegov prijem. Vraćen je kući istog dana (iako živi u istoj kući/stanu sa žrtvom).

**Analiza ovih odgovora
zaprimaljenih od institucija
ukazuje da je ponekad
postojaо nedostatak razmjene
informacija između institucija.
Upitne su takođe i vrijednosti
njihove evidencije i evidencije
prijava protiv počinilaca**

(na primjer, i Centar za socijalni rad i Okružno tužilaštvo su naveli da su zaprimili prijavu 2006. godine, kada su obe institucije uputile počinjocu na obavezno liječenje u zdravstvenu ustanovu, dok policija nije pomenula ovu prijavu).

Ovaj slučaj je specifičan zbog činjenice da je počinilac bio pod zakonskim starateljstvom žrtve (nemoguće je znati sa sigurnošću kada je ovo starateljstvo uspostavljeno), i bila mu je oduzeta poslovna sposobnost. Radi toga je bilo nemoguće pokrenuti krivični postupak protiv njega (osim krivičnog postupka za izricanje mjere obaveznog liječenja u zdravstvenoj ustanovi, koja se može više puta sprovoditi); takođe zbog toga što je ovo odnos majka – sin, gdje je ona u isto vrijeme zakonska starateljica svog sina kojem je oduzeta poslovna sposobnost i žrtva nasilja od strane sina – u slučajevima kao što je ovaj žrtve se često osjećaju odgovorne i radi toga odbijaju da svjedoče/podnesu prijavu i vode postupke protiv svoje vlastite djece.

U skladu sa zakonima Republike Srbije, neke od stvari koje su institucije mogle da urade, ali nisu, tokom perioda od dvanaest godina koliko su radile na ovom slučaju su, kako slijedi:

Policija je trebala obavijestiti Okružno javno tužilaštvo i Centar za socijalni rad o svakoj prijavi protiv počinioца, svim informacijama koje su zaprimili od građana; trebalo je da integrišu sve podatke o prijavama nasilja u svaku komunikaciju koja je proslijedena Okružnom javnom tužilaštvu. Okružno javno tužilaštvo je trebalo zatražiti da druga služba prikupi dodatne informacije; predloži psihijatrijsku procjenu počinioца; zatraži sudski nalog da se počinilac hospitalizira za

psihijatrijsku procjenu; i raspravi ovaj slučaj na sastancima Grupe za koordinaciju i saradnju (koja je uspostavljena 2017. godine).

Centar za socijalni rad je trebao raditi na osnaživanju žrtve kako bi mogla razumijeti situaciju i prihvati bezbjednosne rizike i stoga preuzeti adekvatne mjere; uprkos žrtvinim željama, Centar za socijalni rad je trebao informisati druge službe u sistemu zaštite od nasilja; trebali su za tražiti postavljanje novog privremenog staratelja i otpočinjanje obavezne procedure hospitalizacije; inicirati konferencijski sastanak sa multidisciplinarnim timom o ovom slučaju kako bi se raspravila zaštita žrtve i pripremiti plan zaštite. Zdravstvene ustanove su trebale da utvrde da li počinilac predstavlja rizik po sebe i druge (moguće od 2010. godine) nakon što su zaprimile sve relevantne informacije od policije i Centra za socijalni rad.

Postoji očigledan i ozbiljan nedostatak razmjene informacije između službi u sistemu zaštite od nasilja, kao i nedostatak multidisciplinarnog pristupa i koordiniranog rada na ovom slučaju. Žrtva možda nije bila voljna da prizna bezbjednosne rizike iako je nasilje bilo hronično, često i prijavljeno institucijama, međutim, činjenice ovog slučaja ukazuju da sistem neadekvatno odgovara na nasilje (visoko rizično nasilje) koje je počinjeno od strane osobe pod starateljstvom drugog lica. Postoje mnogi izazovi kada je riječ o tome kako institucije mogu da sprječe takvo nasilje, ali sistem ne može ostaviti žrtvu da se sama za sebe brine. Umjesto toga, sistem mora osigurati mehanizme koji će osigurati zaustavljanje nasilja i sprječavanje ubistva. Ukoliko bi Srbiji nedostajale mjere za rješavanje ovog problema, bilo bi potrebno istražiti prakse i institucionalne sisteme drugih zemalja po ovom pitanju, kopirati dobre primjene i isprobati ih kroz pilot projekte u lokalnom kontekstu.

⁴⁸ Vedrana Lacmanović, "Kad institucije zakažu ostaje tišina", Analiza institucionalnog odgovora na prijave nasilja koje su predhodile femicidima (2017-2018), Autonomni ženski centar, Beograd, Srbija, strana 54. Kompletan izvještaj dostupan na: https://www.womenngo.org.rs/images/publikacije-dp/2022/Kad_institucije_zakažu_ostaje_tisina.pdf

UBISTVA ŽENA
U REGIJI ZAPADNOG BALKANA
2021
IZVJEŠTAJ

